

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Helena Balcarová

Místo filosofie v Masarykově Konkrétní logice

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Zdeněk Novotný, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Místo filosofie v Masarykově Konkrétní logice* vypracovala samostatně pod odborným vedením a uvedla jsem všechny zdroje, které byly během realizace práce použity.

V Olomouci dne _____

Helena Balcarová

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla moc poděkovat vedoucímu své práce Doc. PhDr. Zdeňku Novotnému, CSc. za jeho cenné rady a odborné vedení. Děkuji

Obsah

ÚVOD	- 6 -
<u>1 KONKRÉTNÍ LOGIKA</u>	- 8 -
1.1 OKOLNOSTI VZNIKU	- 8 -
1.2 DŮVOD VZNIKU	- 8 -
1.3 REVIZE	- 9 -
1.3.1 ZÁKLADOVÉ KONKRÉTNÍ LOGIKY 1885	- 9 -
1.3.2 VERSUCH EINER CONCRETEN LOGIK, CLASSIFICATION UND ORGANISATION DER WISSENSCHAFTEN	- 10 -
1.3.3 PŘEDVÁLEČNÁ REVIZE KONKRÉTNÍ LOGIKY	- 11 -
1.3.4 POVÁLEČNÁ REVIZE KONKRÉTNÍ LOGIKY	- 11 -
<u>2 KLASIFIKACE A SOUSTAVA VĚD</u>	- 12 -
2.1 DEFINICE VĚDY	- 12 -
2.2 TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ VĚDY	- 12 -
2.2.1 ABSTRAKTNÍ A KONKRÉTNÍ VĚDY	- 14 -
2.3 KATEGORIE VĚCÍ	- 14 -
2.4 KLASIFIKACE VĚD	- 16 -
<u>4 ORGANIZACE VĚD</u>	- 19 -
4.1 SOUSTAVA VĚD	- 19 -
4.1.1 POMĚR VĚDY K VĚDĚ	- 19 -
4.1.1.1 Metodologický vztah vědy k vědě	- 20 -
4.1.1.2 Věcný poměr vědy k vědě	- 20 -
4.2 STUPNICE VĚD	- 21 -
<u>5 SOUSTAVA TEORETICKÝCH VĚD</u>	- 22 -
5.1 MATEMATIKA	- 22 -
5.1.1 VZTAH MATEMATIKY K OSTATNÍM VĚDÁM	- 23 -
5.1.1.1 Vztah matematiky k logice	- 23 -
5.2 MECHANIKA	- 24 -
5.2.1 VZTAH MECHANIKY K OSTATNÍM VĚDÁM	- 24 -
5.3 FYZIKA	- 25 -
5.3.1 VZTAH FYZIKY K OSTATNÍM VĚDÁM	- 26 -
5.4 CHEMIE	- 26 -
5.4.1 VZTAH CHEMIE K OSTATNÍM VĚDÁM	- 27 -

5.5 BIOLOGIE	- 27 -
5.5.1 VZTAH BIOLOGIE K OSTATNÍM VĚDÁM	- 29 -
5.6 PSYCHOLOGIE	- 30 -
5.6.1 VZTAH PSYCHOLOGIE K OSTATNÍM VĚDÁM	- 31 -
5.7 SOCIOLOGIE	- 33 -
5.7.1 AUGUST COMTE	- 33 -
5.7.1.1 Zákon tří stádií	- 34 -
5.7.1.2 Comtova hierarchie věd	- 34 -
5.7.1.3 Masaryk a Comtova hierarchie	- 35 -
5.7.2 MASARYK SOCIOLOG	- 35 -
5.7.2.1 Dělení sociologie	- 36 -
5.7.2.2 Praktická sociologie	- 37 -
5.7.2.3 Konkrétní sociologie	- 37 -
5.7.2.4 Abstraktní sociologie	- 38 -
5.7.2.5 Masarykova pozdější klasifikace sociologie	- 39 -
5.7.2.6 Principy Masarykovy sociologie	- 40 -
5.8 VĚDY STOJÍCÍ MIMO STUPNICE	- 42 -
5.8.1 JAZYKOZPYT	- 42 -
5.8.2 ESTETIKA	- 43 -
5.8.3 LOGIKA	- 44 -
5.8.3.1 Abstraktní logika	- 44 -
5.8.3.2 Konkrétní logika	- 44 -
5.8.3.3 Vztah logiky k ostatním vědám	- 45 -
5.9 FILOSOFIE	- 46 -
5.9.1 HISTORICKÝ VÝVOJ FILOSOFIE	- 46 -
5.9.2 TYPICKÉ SOUSTAVY FILOSOFIE	- 49 -
5.9.3 VLIV NA MASARYKOVU FILOSOFII	- 50 -
5.9.4 PŘEDMĚT FILOSOFIE	- 52 -
5.9.5 METAFYZIKA, VĚDECKÁ FILOSOFIE	- 53 -
5.9.6 DEFINICE FILOSOFIE	- 55 -
5.9.7 MÝTUS A VĚDA	- 55 -
5.9.7.1 Vztah teologie a filosofie	- 57 -
5.9.8 FILOSOFIE JAKO OSOBNÍ PŘESVĚDČENÍ	- 57 -
 6 ZÁVĚR	 - 59 -
 7 PRAMENY A LITERATURA	 - 62 -

Úvod

„Filosofie je pokus o jednotný názor na svět a život, přírodu a ducha“

T. G. Masaryk

Konkrétní logika je tématem, které Tomáše Garriguea Masaryka (1850-1937) provázelo po celý jeho život. Za vznikem díla *Základové konkrétné logiky* (dále jen *Konkrétní logika*) stála jeho touha vyjasnit si, co je to filosofie. Tuto otázku si Masaryk pokládal již během svých studií v Brně a ve Vídni. „*Od samého počátku pátrání po filosofii tuto filosofii spojoval s ostatními vědami, s celkem věd. Touha orientovat se ve filosofii, vidět její vazbu na vědy a jejich vzájemné prolnutí, to stálo u zrodu Konkrétní logiky.*“¹

Po nástupu na Karlo-Ferdinandovu univerzitu se Masaryk jakožto profesor filosofie uvedl přednáškami *Počet pravděpodobnosti a Humova skepse* a *Blaise Pascal, jeho život a filosofie*. V obou těchto přednáškách a následné *Konkrétní logice* „...šlo Masarykovi o jedno základní: o vědeckou metodu, v podstatě jen o metodu, jež by člověka pokud možno spolehlivě přiváděla k co nejexaktnějšímu poznání světa. Jako subjekt tohoto poznání byl člověk současně východiskem i cílem jeho přístupu k filosofii.“²

Předmětem této diplomové práce, jak už samotný název napovídá, bude snaha objasnit místo filosofie v Masarykově *Konkrétní logice*. Ráda bych se zároveň zaměřila na to, co je pro Masaryka filosofie. Uvedeny zde budou revize jeho díla *Základové konkrétné logiky*, protože Masarykova *Konkrétní logika* byla jeho celoživotním tématem a on sám ji několikrát pozměnil. Stěžejní dále bude samotná Masarykova soustava věd a jejich třídění, které pomůže objasnit postavení filosofie a její vazby na ostatní vědy.

Sám Masaryk říká, že „*jistě není snadné jasně určit, co je filosofie, jinak by, co se jí týče, nebylo tolik kolísání a nejistoty.*“³ Zatímco například o matematice či mechanice nepochybujeme, že jsou vědami, s filosofií tomu tak není. Nejen že nevíme, co filosofie je,

¹ OLŠOVSKÝ, J. *Masarykova praktická filosofie: Sborník z přednáškového cyklu Masarykovy společnosti*. 1. vyd. Praha: Masarykova společnost, 1993. Str. 38.

² OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 74.

³ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 187.

dokonce i mnohdy pochybujeme, zda vůbec je. Slovo filosofie pochází z řeckého *fileo*, tzn. milovat, a *sofia*, tzn. moudrost, poprvé je použil řecký filosof, matematik, astronom a kněz Pýthagorás ze Samu (570- 510 př. n. l.). Vlastní význam dal tomuto slovu athénský filosof a učitel Platóna, Sókratés (469-399 př. n. l.), který sám sebe nenazýval mudrcem ani učitelem moudrosti, ale filosofem. Podle Platóna (427-347 př. n. l.) je filosofie láskou k moudrosti. Jak vysvětluje pojem filosofie Tomáš Garrigue Masaryk, co pro něj filosofie znamená a jaké má postavení v soustavě věd bude náplní této diplomové práce.

1 Konkrétní logika

1.1 Okolnosti vzniku

V roce 1882 nastoupil Tomáš Masaryk na Karlo-Ferdinandovu univerzitu v Praze. „*Konkrétní logiku učinil Masaryk předmětem svých přednášek na pražské universitě v létě 1883; přednášel ji pod názvem Klasifikace věd jako základ filosofické methodologie. Pokračoval v létě 1884 a v zimě 1885 Logikou a methodikou a Klasifikací věd.*“⁴ Během prázdnin roku 1885, při svém pobytu u rodičů v Hustopečích, připravil Masaryk učebnici s názvem *Základové konkrétné logiky*. Jednalo se o filosofii vědy, která byla určena začínajícím studentům filosofie na obnovené české univerzitě a opírala se o předchozí Masarykovy práce. Kniha zahrnovala a třídila velké množství poznámek autora z předchozích let. Vydána byla Masarykem na vlastní náklady. V roce 1887 vyšlo přepracované německé vydání *Versuchen einer concreten Logik*. Tento přepracovaný německý text vyšel pak v českém překladu pod názvem *Pokus o konkrétní logiku*.

1.2 Důvod vzniku

Vydání *Konkrétní logiky* jakožto učebního textu pro studenty Karlo-Ferdinandovy univerzity bylo pouze jakýmsi vnějším důvodem vzniku. Masaryka samotného vedl však k sepsání tohoto díla ještě další důvod, a tím byla jeho vlastní touha odpovědět na otázku, co je to filosofie. Jako on sám říká, „*Ke svému pokusu o logiku konkrétní přiveden jsem byl Platónem a jeho požadavkem vymezit proti sofistům filosofii. To vymezení v naší době je srovnáním a určením filosofie s vědami speciálními.*“⁵

Konkrétní logika, kterou Masaryk nazývá metodologií, má být tedy „organon“ filosofie. Pomocí konkrétní logiky Masaryk určuje přesné podstaty jednotlivých věd, jejich předměty a metody, čímž jim následně přiděluje místo v soustavě věd. Stejným způsobem se pak snaží určit, co je to filosofie.

⁴ OLŠOVSKÝ, J. *Masarykova praktická filosofie: Sborník z přednáškového cyklu Masarykovy společnosti*. 1. vyd. Praha: Masarykova společnost, 1993. Str. 38.

⁵ Tamtéž.

1.3 Revize

1.3.1 Základové konkrétné logiky 1885

Jak již bylo řečeno, dílo *Základové konkrétné logiky* sepsal Masaryk během prázdnin roku 1885. Jednalo se o pokus Masaryka třídit a organizovat vědy a jejich soustavy.

V předmluvě této knihy Masaryk zdůvodňuje vznik knihy takto: „*Podávaje tu pravý soustavný pokus a vlastně jen program nové vědy logické, doufám, že nejen neobyčejný název, ale i předmět samý od logikův odborných uznán bude, že totiž třídění a soustava věd skutečně je konkrétnou logikou, jak věcně objasňuji celým spisem...*“⁶ Autor dále nezapomíná dodat, že práce je určena jako úvod do jeho přednášek a do studia filosofie.

V tomto spise stál Masaryk nejbližší Augustu Comtovi (1798-1857). „*Traduje se, že Masaryk k nám uvedl Comta, což není tak úplně pravda, měl předchůdce, dokonce kvalifikované, v některých herbartovcích- je však nesporné, že Comtovi ‚zjednal jméno‘ a jeho prostřednictvím také zakomponoval sociologii do ‚klasifikace věd‘ (tedy Konkrétní logiky).*“⁷ Comtovu klasifikaci věd Masaryk v *Základech konkrétné logiky* vyzdvihuje a považuje ji za správnou. Doslova píše: *Klasifikace a stupnice Comtova je skutek geniální a to pro jednoduchost a přirozenost svou.*⁸ Pozitivistický systém Augusta Comta zde Masaryk doplňuje důrazem na psychologii, kterou Comte považoval při svém třídění věd za část biologie.

Comtův pozitivismus byl patrně Masarykovi zprostředkován přes filosofii Johna Stuarta Milla (1806-1873), se kterou se Masaryk setkal během svých studií. „*Avšak Masaryk byl také disponován ke studiu Comta i svou povahou, svým horlivým zájmem o otázky společenské a zájmem působit na ně a měniti je. Málokterá filosofie právě tímto zájmem je inspirována a zachovává jej i v abstraktních formulacích své teorie tak jako filosofie Comtova.*“⁹ Postupem času Masaryk Comtův pozitivismus více a více odmítal. Ve svém

⁶ MASARYK, T. *Základové konkrétné logiky: (třídění a soustava věd)*. Bursík & Kohout, 1885. Str. 3.

⁷ PETRUSEK, M. Masaryk mezi svými sociologickými současníky (k 75. výročí úmrtí). *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 48 (4) [online]. 2012. [cit. 2015-03-01]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/7811/1/35b9c62e88ebc2e09c02ae1e993145bd4861e6ac_799_802.pdf. Str. 799.

⁸ MASARYK, T. *Základové konkrétné logiky: (třídění a soustava věd)*. Bursík & Kohout, 1885. Str. 23.

⁹ FAJFR, F. *Masaryk a Comte*. Okr. Sbor osvět, 1925. Str. 88.

vývoji se sám držel empirického stavu jednotlivých věd a Comtovu stupnici považoval za pouhou konstrukci. Zatímco v díle *Základové konkrétné logiky* popisuje Comtovu filosofii jako „nejskvělejší pomník moderní filosofie“, ve svém pozdějším článku v časopisu *Česká mysl*, z roku 1902, dokonce píše: Definice mojí filosofie „je pozitivistická; k urovnání nedorozumění poznamenávám, že tím není míněn positivism Comteovský, kterého nepřijímám...“¹⁰

1.3.2 Versuch einer concreten Logik, Classification und Organisation der Wissenschaften

Německá přepracovaná verze *Základů konkrétné logiky* vyšla pod názvem *Versuch einer concreten Logik* v roce 1887 v německém nakladatelství Carl Konegen. Překlada se ujal literární kritik a esejista Hubert Gordon Schauer (1862-1892). Již v samotném názvu chtěl Masaryk zdůraznit, že psal tuto práci jako pokus (Versuch) založit tříděním a organizací věd konkrétní logiku. Nejednalo se o pouhý překlad předchozí práce, nýbrž o upravenou a doplněnou verzi. Masaryk zde pozměňuje některé věty, případně je přesouvá na jiné místo v odstavci. „Propracovává a rozšiřuje své názory na vztah vědy a mýtu ve vztahu k vývoji lidského ducha... propracovává své pojetí psychologie a její vztah k biologii, více se zabývá vývojem lidského filosofického ducha.“¹¹ V této německé verzi umístil Masaryk etiku mezi praktické obory psychologicko-sociologické. On sám tento přesun vysvětluje tak, že usiluje o přirozenou klasifikaci věd, která je „methodologickým návodem, určujícím poměr věd věcných a methodických; umístění etiky za všemi vědami (ve filosofii) znamená, že ethika bere poučení ze všech věd.“¹² V německém vydání je tedy etika umístěna ve stupnici věd nejvýš a spočívá na filosofii. Masaryk sám označuje německé vydání za úplnější, a své názory zde publikované za lépe promyšlenější. Je však zásadní uvést, že v německé verzi *Versuch einer concreten Logik* se Masaryk drží myšlenek a postojů ze *Základů konkrétné logiky*.

¹⁰ Masaryk, T. Ke klasifikaci věd. *Česká mysl: Organ Filosofické jednoty v Praze*[online]. 1902 [cit. 2015-2-21]. ISSN 1211-0442. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/archives/mysl-3/MASARYK1.htm>.

¹¹ OLŠOVSKÝ, J. *Masarykova praktická filosofie: Sborník z přednáškového cyklu Masarykovy společnosti*. 1. vyd. Praha: Masarykova společnost, 1993. Str. 41.

¹² Masaryk, T. Ke klasifikaci věd. *Česká mysl: Organ Filosofické jednoty v Praze*[online]. 1902 [cit. 2015-2-21]. ISSN 1211-0442. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/archives/mysl-3/MASARYK1.htm>.

1.3.3 Předválečná revize Konkrétní logiky

V roce 1887 ale Masarykův zájem o konkrétní logiku nekončí. Po vydání *Versuch einer concreten Logik* se k ní opět vrátil v roce 1902. Masaryk chystal toto vydání pod názvem *Úvod do filosofie* (Základové konkrétní logiky u vydání druhém, přepracovaném) a vyjít mělo v roce 1904. Jak v úvodu knihy píše: kladu “v tomto novém vydání již v titulu důraz na úvod do filosofie, jenž úvod můj zůstává konkrétní logikou.”¹³ Z důvodu nastalé politické situace ovšem zůstala tato verze práce nedokončená. Z této Masarykovy předválečné revize se zachoval pouze obsah.

1.3.4 Poválečná revize Konkrétní logiky

Po skončení první světové války se Masaryk opět vrátil k tématu konkrétní logiky. Prvním návratem měla být kniha s názvem *Konkrétní logika (klasifikace a organizace věd). Pokus*. Druhé vydání. Praha 1925.

Další návrat ke *Konkrétní logice* měl vyjít pod názvem *Pokus konkrétní logiky. Klasifikace a organizace věd. Úvodem do filosofie*. Druhé vydání. V poválečné verzi *Konkrétní logiky* Masaryk blíže rozpracovává psychologii, přepravovává pojednání o náboženské vědě a dále ji pokládá za samostatnou vědu. Se zájmem o Husserla (1859-1938) a jeho školu, přepracovává kapitolu o logice.

„Z pozůstalosti je vidět, že Masaryk doposledka sledoval vývoj věd a filosofie, až do přelomu 20. a 30. let; nelze tedy říct, že Masaryk svým duchovním vývojem patřil jen 19. století a že po válce se již intelektuálně nevyvíjel. Opak je pravdou.“¹⁴

¹³ OLŠOVSKÝ, J. *Masarykova praktická filosofie: Sborník z přednáškového cyklu Masarykovy společnosti*. 1. vyd. Praha: Masarykova společnost, 1993. Str. 43.

¹⁴ Tamtéž, str. 46.

2 Klasifikace a soustava věd

Jak bylo již napsáno v úvodu, náplní této práce bude odpovědět na otázku, co pro Masaryka znamená „filosofie“. Protože filosofie není vědou sama o sobě, spojoval ji s ostatními vědami a celkem věd. Právě touha vidět vazbu filosofie k ostatním vědám a jejich vzájemné prolnutí byl důvod vzniku *Konkrétní logiky*. Abychom tuto vazbu filosofie a ostatních věd mohli poznat, je třeba nejprve objasnit Masarykovu klasifikaci a soustavu věd.

2.1 Definice vědy

„Věda je moc člověka, ale přesvědčuje ho také o jeho bezmoci; neboť existuje toho málo, co víme, více toho, co víme neúplně, v mnohém se mýlíme, a nejvíce je toho, co vůbec nevíme. Proto musíme svému slabému rozumu dát dobrého vůdce- dobrou logiku a metodu; neboť na dobrém pořádku, jak říkával Komenský, všechno záleží“¹⁵

Dříve než Masaryk přistoupil k samotné klasifikaci věd, zabýval se otázkou obecné definice vědy. Podle Masaryka „*vědou rozumíme určitou soustavu poznatků, které se vztahují na nějaký předmět nebo předměty určitého druhu. Taková soustava není pouhým sestavením jednotlivých poznatků, nýbrž jejich promyšleným uspořádáním, jimž se projevuje jejich pravdivost a přesvědčivost.*“¹⁶ Za vědeckou práci lze podle Masaryka považovat až konečnou hodnotící fázi práce. Definicí vědy je tedy podle něj systém poznatků, nikoli činnost, která k systému poznatků směřuje.

2.2 Teoretické a praktické vědy

Masaryk dále upozorňuje na některé důležité rozdíly věd. Jedním z nich je rozdíl mezi vědami teoretickými a praktickými. Rozdělení věd na teoretické, praktické a produktivní najdeme poprvé v Aristotelově *Metafyzice*.

Pokusy o klasifikaci věd lze spatřovat již ve starověku. „*Platónův žák a kritik, Aristotelés (384-322 př. n. l.), první systematicky uvažoval o vědě, vědě a vědách. Je znám svými pracemi v jednotlivých vědních disciplínách (Fyzika, O nebi, O částech živočichů, O duši*

¹⁵ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 25.

¹⁶ Tamtéž, str. 29.

atd.), z nichž některé sám založil. Kromě toho se však také zabýval i obecnými otázkami vědění a vytvořil 1. klasifikaci věd.¹⁷

Vědy rozdělil do tří základních skupin. Jsou to:

- Vědy o jednání
- Vědy o tvoření
- Vědy teoretické

Mezi vědy o jednání řadí Aristotelés např. etiku a politiku. Tvořivou vědou je poetika. Teoretické vědy jsou pak takové, které jsou založeny na pozorování. „*Teoretické vědění je cílem samo o sobě tím, že se vztahuje na předměty, které nemohou být jinak, než jaké jsou*“¹⁸

Kategorii teoretických věd dále rozděluje na další 3 skupiny. Jsou to:

- „*Vědy o přírodě se souborným názvem fyzika; sem ovšem patří nejen fyzika v dnešním slova smyslu, ale i biologie, počátky chemie apod.*
- *Vědy o abstraktních objektech, tj. matematické vědy*“¹⁹
- Metafyzika

Metafyzika je podle Aristotela nejdůležitější kategorií věd. Jak sám Aristotelés napsal: „*Metafyzika je druh vědy, jež zkoumá jsoucno jako jsoucno (to on hé on) a to, co mu o sobě náleží (ta hyparchonta). Tato věda není totožná s žádnou takzvanou vědou zvláštní. Neboť žádná jiná věda nepojednává obecně o jsoucnu jako jsoucnu, nýbrž každá si z něho vybere určitou část a zkoumá určení, jež jí náleží (to symbebékos), jako například vědy matematické.*“²⁰

Aristotelés tedy poukazuje na rozdíl mezi teoretickými a praktickými vědami a Masaryk tento rozdíl označuje za „platný“. Zatímco se teoretické vědy snaží o nalezení pravdy bez jejího případného dalšího upotřebení, praktické vědy vznikají za dalším účelem. Podle složitosti tohoto účelu pak hledají a čerpají poučení z teorie.

¹⁷ HOLZBACHOVÁ, I. *Filozofické a metodologické problémy vědy* [online]. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf. Str. 16.

¹⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 36.

¹⁹ HOLZBACHOVÁ, I. *Filozofické a metodologické problémy vědy* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf. Str. 16.

²⁰ ARISTOTELÉS. *Metafyzika*. 2. vyd. Překlad Antonín Kříž. Praha: Rezek, 2003. Str. 101.

2.2.1 Abstraktní a konkrétní vědy

Masarykovo další dělení věd teoretických je dělení na vědy *abstraktní* a *konkrétní*. Tímto rozlišením věd se Masaryk zabýval v mnoha svých spisech a také v *Konkrétní logice* se k němu několikrát vrací. Protože svět je podle Masaryka složen z jednotlivin, jsou jednotliviny také předmětem našeho poznání. *“Hlavním úkolem vědy vůbec je poznat právě tyto jednotliviny... Pojem konkrétního se mu tak spojuje s pojmem jednotlivého.”*²¹ Konkrétní vědy jsou tedy takové, díky kterým poznáváme samy jednotliviny, zatímco jako abstraktní vědy označuje Masaryk takové vědy, v nichž poznáváme zákony ovlivňující jednotliviny. *„Například biologie pojednává o hlavních zákonech života a poučuje nás nikoli o tom či onom zvířeti, nýbrž pouze o životě, jak se projevuje ve všech nám známých živých tvorech; naproti tomu zoologie jako konkrétní věda pojednává o živých tvorech, nikoli o životě obecně, nýbrž o zvířatech, o různých třídách a individuích živých tvorů.”*²² Jde tedy o vědy, sloužící jako podklad pro vědy konkrétní. *„Abstraktné vědy analyticky si vedou, konkrétné synteticky, a logický poměr obou těchto tříd věd ten je, že konkrétné předpokládají abstraktné. A je tedy ten vývoj ducha lidského, že sobě napřed svět rozkládáme v částice (vědami abstraktními) a potom částice ty sestavujeme v celek (vědami konkrétními).”*²³

Vztah mezi abstraktním a konkrétním je tak v Masarykově podání redukován na vztah mezi obecným a jednotlivým.

2.3 Kategorie věcí

Masaryk poté také vysvětluje pojem *kategorie*. Slovo *kategorie* pochází z řeckého *katégoria* tzn. obžaloba. Ve filosofii rozumíme *kategorií* základní pojem, z něhož lze buď ostatní pojmy odvodit, nebo je pod tuto kategorii můžeme alespoň zařadit. Filosofický zájem o kategorie můžeme najít opět u Aristotela. *„U Aristotela znamená totéž co schéma výpovědi nebo forma výpovědi. Vychází z toho, že vždy mluvíme o věcech. Ptá se: Které jsou nejvyšší rody (genus) pojmů, které vypovídáme o věcech? Tyto rody nazývá kategoriemi.”*²⁴

²¹ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 36.

²² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 31.

²³ MASARYK, T. G. *O studiu děl básnických*. 2. vyd. Praha: G. Voleský, 1926. Str. 11.

²⁴ ANZENBACHER, A. *Úvod do filosofie*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál, 2004. Str. 80.

Všechno to, co vypovídá o věcech, pak náleží do jedné z jeho deseti kategorií. Aristotelovy kategorie jsou: substance, kvantita, kvalita, vztah, kde?, kdy?, poloha, habitus, činnost a trpnost.

Při vysvětlení kategorií se Masaryk opírá o Johna Stuarta Milla, který ve svém díle *A System of Logic* z roku 1843 rozlišuje 4 kategorie věcí. Jsou to:

- City a stavy vědomí
- Duch
- Věci
- Relace věcí

Ačkoli Masaryk hodně čerpá z Milla, jeho kategorie upravuje. „*Na Millově stanovisku mu vadí to, že se při něm věci redukují na stavy vědomí, objekt se rozplývá v subjektu, naše poznání se subjektivizuje.*“²⁵ Podle Masaryka jsme si vždy jisti stavy našeho vědomí, od kterých přecházíme k prostoru a času a dále k věcem. Věci pak rozlišujeme na látku a ducha. Kategorie ducha se přirozeně nejvíce vymyká našemu vědomí. Relace věcí, tak jak je uvádí Mill, Masaryk rozděluje na subjektivní relace, objektivní relace, které jsou relacemi našich psychických stavů, relace věcí, a relace mezi psychickými jevy a věcmi.

Tyto kategorie pak „*ještě dále a dále rozkládáme; neboť slabost našeho rozumu je od přírody odkázána na co nejvíce možnou dělbu a specializaci práce.*“²⁶

Jako poslední kategorii uvádí Masaryk jazyk. „*Neboť jazyk je zvláštním, částečně přírodním a částečně psychickým jevem, který si tudíž podle našeho principu vyžaduje zvláštní vědu.*“²⁷

Masaryk tak předkládá pět základních kategorií:

- **Stav vědomí**
- **Prostor a čas**
 - Pohyb
 - Klid
- **Věci**
 - Duch

²⁵ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 37.

²⁶ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 33.

²⁷ Tamtéž.

- Látka
- **Relace**
 - Subjektivní relace
 - Objektivní relace
 - Relace věcí
 - Relace mezi psychickými jevy a věcmi
- **Jazyk**

Z těchto pěti nejvyšších kategorií se vytváří sedm vědních oborů, zahrnujících veškeré lidské vědění.

2.4 Klasifikace věd

Za sedm velkých vědních oborů obsahujících veškeré lidské vědění Masaryk považuje matematiku, přírodopis, životopis, duchopis, jazykopis, estetiku a logiku. Protože abstraktní vědy studují obecné vlastnosti a zákony konkrétních jednotlivin²⁸, rozlišuje Masaryk v rámci přírodopisu fyzikální a chemické jevy a v rámci duchopisu individuální a společenské jevy. Tímto dělením tedy dostává deset teoretických abstraktních věd.

K teoretickým abstraktním vědám Masaryk vždy přiřazuje teoretické konkrétní vědy a vědy praktické.

Masarykův přístup ke klasifikaci věd je antropocentrický, protože zastává názor, že věda má sloužit člověku.

²⁸ viz kapitola 2. 2. 1 Abstraktní a konkrétní vědy

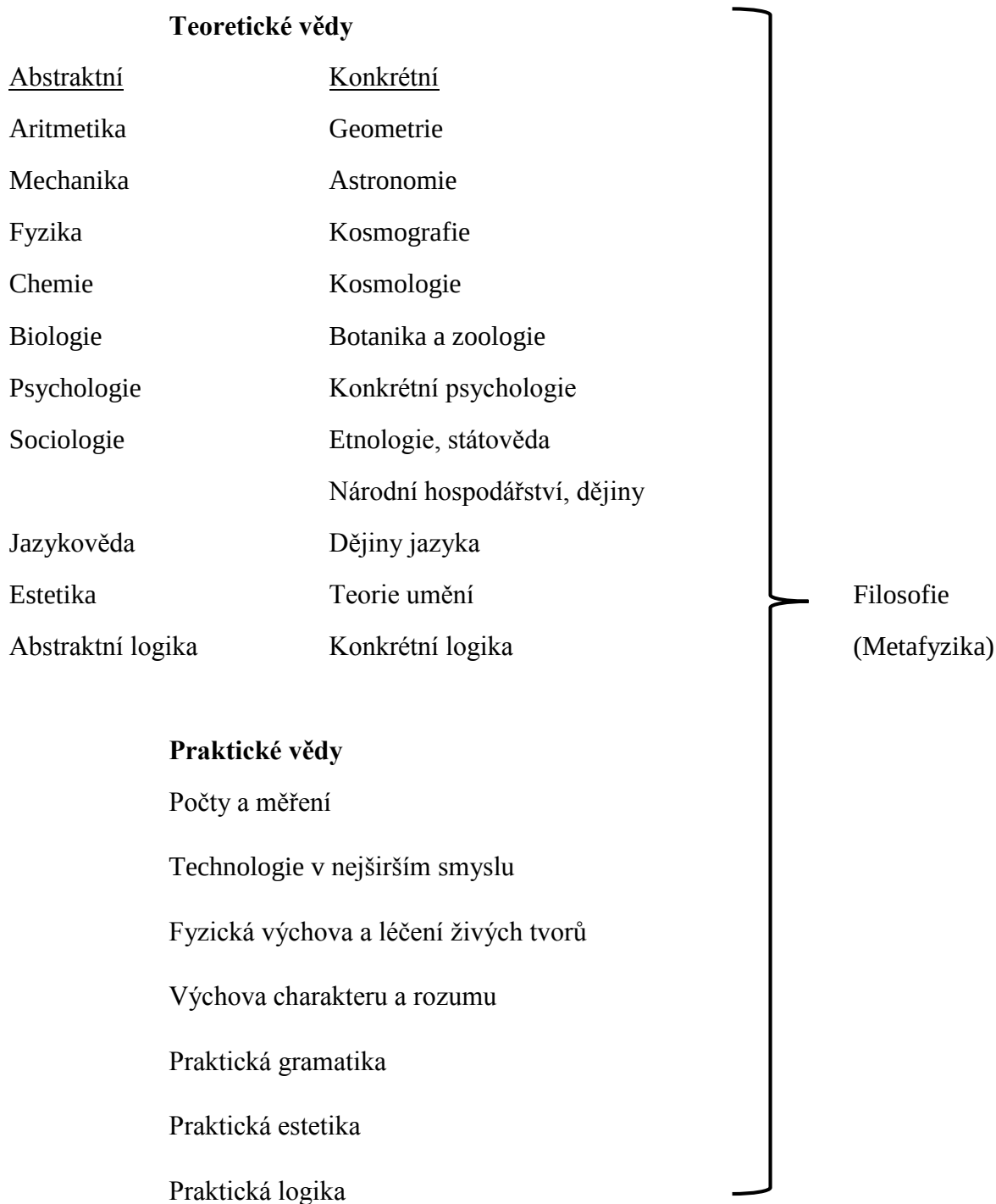

Schéma 1

V Masarykově klasifikaci jsou vědy uspořádány dle daných pravidel. Všechny obory jsou rozděleny na teoretické a praktické. Teoretickým oborům pak vždy odpovídá hlavní praktický obor. Teoretické vědy Masaryk rozděluje na abstraktní a konkrétní, přičemž každá z těchto skupin má sedm oborů a každý z těchto oborů se dále dělí podle způsobu poznání na speciální předměty.

Filosofie není zřetelně oddělena od ostatních věd. Podle Masaryka je filosofie *scientia generalis*, tzn. věda obecná. Filosofie je jednotný světový názor, všeobecné vědecké poznání.

Ke své klasifikaci věd dospěl Masaryk zhodnocením klasifikací jiných autorů známých z dějin filosofie. Ať už to byl již zmiňovaný Platón, Aristotelés, který dělil vědy na teoretické, praktické a poetické a oddělil vědy světské od teologie, Francis Bacon (1561- 1626), Thomas Hobbes (1588-1679), John Locke (1632-1704), David Hume (1711- 1776) a také August Comte. Masaryk si zároveň všiml také novodobých pokusů o klasifikaci věd, jejichž autory byli například Wilhelm Maximilian Wundt (1832 – 1920), Wilhelm Dilthey (1833- 1911) nebo František Palacký (1798- 1876).

4 Organizace věd

Po samotné klasifikaci věd logicky následuje jejich organizace. „*Naší klasifikací jsme poznali jednotlivé větší i menší vědní obory; nyní nastává nový a důležitější úkol- uvést velký počet různých věd v nějaký přirozený řád, logicky organizovat logickou dělbu práce.*“²⁹

4.1 Soustava věd

„*Pouze ten může mít jednotnou soustavu veškerého vědění, kdo právě lpí na této logické stejnorodosti všech vědních oborů, a pouze v tomto smyslu nám může jít o jednotný světový názor, pokud právě tuto jednotnost nehledáme jenom v jednotě světa, nýbrž v jednotnosti názoru.*“³⁰

Jak již napovídá předchozí citát, za důležitou Masaryk považuje jednotu a jednotnost vědění. Tu lze najít v jednotnosti předmětu. Vytvořit soustavu věd je totiž možné jen tehdy, pokud budeme na všechny vědy nahlížet ve stejném logickém duchu. Masarykovi nejde o pouhé sestavení věd. Pokud totiž dokážeme nahlížet na všechny vědy stejně, stává se ono sestavení věd zároveň organickou a přirozenou soustavou, protože pouze taková soustava je logicky hodnotná.

Přirozenou lidskou vlastností je přistupovat vždy od jednodušších věcí ke složitějším. A tak by bylo dobré i v soustavě věd začínat tou vědou, která je nejméně závislá na ostatních a přistupovat k vědám závislejší.

4.1.1 Poměr vědy k vědě

Abychom mohli najít jednotlivé spojitosti a vzájemné propojení mezi vědami, je důležité si uvědomit, v jakém poměru k sobě vědy mohou být. Věda může vědě posloužit metodologicky a věcně.

²⁹ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 53.

³⁰ Tamtéž, str. 54.

4.1.1.1 Metodologický vztah vědy k vědě

Každá věda si vytváří a používá svoji vlastní metodu. Podle Masaryka není dobře, pokud nějaká věda, resp. vědec, přináší do vědy metody z vědy jiné. Z jedné vědy do druhé je možné vnášet pouze dedukce a analogie. „ *Velmi pochybné je například počínání těch, kteří pokládají společnost za organismus a prostě per analogiam přenášejí všechny biologické poznatky do sociologie. Vůbec zde platí pravidlo, že metoda musí odpovídat pravé přirozenosti vědního předmětu.* “³¹

4.1.1.2 Věcný poměr vědy k vědě

Věcný poměr vědy k vědě je poměr vzájemný. Pokud se totiž podíváme blíže na poměr věd, například psychologie a historie, zjišťujeme, že jednu vědu nelze vysvětlit bez druhé. Protože historické jevy jsou zároveň jevy psychickými a psychické jevy jsou jevy historickými. Tento věcný poměr vědy k vědě je poměrem přímým. Můžeme ale nalézt i poměr nepřímý. Nepřímý poměr vědy k vědě tak trochu připomíná nultý zákon termodynamiky. Lze jej vysvětlit jednoduše tak, že pokud je určitá věda A v poměru s vědou B a zároveň je věda B v poměru s vědou C, pak je i věda A v poměru s vědou B. Jinými slovy, „*slouží-li např. chemie přímo biologii a fyzika chemii, pak slouží také fyzika biologii prostřednictvím chemie.* “³²

Poměry věd mezi sebou považuje Masaryk ve své *Konkrétní logice* za její nejpodstatnější část. Důležité je tedy hledat vzájemný poměr, ve kterém se vědy nacházejí, a to:

1. Skupiny věd
 - Abstraktní, konkrétní a praktické vědy (jejich vzájemné vztahy)
2. Jak se v těchto skupinách utvářejí speciální poměry

Protože nejde jen o umělou klasifikaci, ale o klasifikaci přirozenou, živoucí. Právě tato klasifikace pak může být onou konkrétní logikou. Vzájemný poměr věd bude v této práci vysvětlen vždy u jednotlivé vědy³³, protože pouze pochopením vztahů a vazeb mezi vědami může být osvětleno místo, které v *Konkrétní logice* zaujímá filosofie.

³¹ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 56.

³² Tamtéž, str. 55-56.

³³ Viz kapitola 5 Soustava teoretických věd.

4.2 Stupnice věd

Při úvahách o stupnici věd se Masaryk nejprve zamýšlí nad dvěma klasifikacemi svých předchůdců. Jsou jimi Jan Amos Komenský a August Comte.

Aby byla sestavena speciální, přirozená soustava věd, musí být vědy především utříděny a musí být stanoveny poměry jednotlivých skupin věd a ve skupinách vzájemné poměry jednotlivých věd. Zde se Masaryk rozchází s Komenského i Comtovou představou, neboť oni vytváří pouze jednu stupnici věd. Podle Masaryka jsou však vědy příliš nesourodé, a tak se nedají uspořádat do jedné stupnice, čímž se Masaryk opět vrací k rozdílu věd abstraktních a konkrétních. Vytváří tak dvě stupnice věd. Stupnici matematicko-přírodovědnou a stupnici duchovědnou.

Masaryk se také zabývá vlastnostmi, které by měla stupnice věd mít, a činí tak v návaznosti na Comta.

První důležitou vlastností je postavení vědy ve stupnici. Toto postavení „*označuje stupeň dokonalosti příslušné vědy; začínáme totiž matematikou jakožto nejdokonalejší vědou a postupujeme až k sociologii jakožto nejméně dokonalé.*“³⁴ Posloupnost věd je zároveň vodítkem pro osvojení si veškerého vědění. Protože, jak již bylo uvedeno, při snaze osvojit si všechny vědy je nutné postupovat od jednoduššího ke složitějšímu. Takový postup nám nabízí právě stupnice věd.

Stupnice věd zároveň slouží ke zjištění poměru a vztahů jednotlivých věd mezi sebou. V neposlední řadě má také historickou platnost, protože reflektuje pořadí, ve kterém se vědy vyvíjely.

³⁴ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 65.

5 Soustava teoretických věd

Pro pochopení celé soustavy věd je třeba seznámit se s jednotlivými vědami. Masaryk vždy předkládá definici vědy, ukazuje, čím se zabývá, případně jakou metodu používá. Dále z jakých částí se skládá a jaké zaujímá místo v soustavě věd.

5.1 Matematika

„Ostatní vědy jen v té míře skutečně jsou přesnými, ve kterých matematiku do sebe přibírají“³⁵

Matematika (z řeckého *mathéma*, tzn. věda, vědění) je již od dob Descarta (1596- 1650) a Newtona (1643- 1727) považována za základní vědu a podklad pro vědy ostatní. *„Její úkolem je srovnávat a určovat veličiny, a to přímo nebo nepřímo... Matematika se nezabývá kvalitativními vlastnostmi věcí, nezkoumá věci samé a jejich příčinné svazky, jde jí pouze o kvantitu, tedy o numerické, prostorové a časové relace.“³⁶* U jejího zrodu stály běžné lidské potřeby. Tak například geometrie vznikla jako nauka o vyměřování země ve starověkém Egyptě již 600 let př. n. l.

Matematiku rozlišuje Masaryk na praktickou a teoretickou. Do praktické matematiky řadí *„počtářství a měřičství všeliké, technologie v nejširším objemu (podmiňování přírody).“³⁷* Teoretická matematika se pak dále rozlišuje na abstraktní, kterou je aritmetika, a konkrétní, kterou je geometrie. Opět se zde dostáváme ke vztahu abstraktních a konkrétních věd. Protože jsou v Masarykově úsudku konkrétní vědy založeny na abstraktních, pak také platí, že je geometrie věčně a metodicky založena na aritmetice. Aritmetika může pro názornost používat geometrické obrazce, nepřestává být ale abstraktní vědou.

³⁵ MASARYK, T. G. *Počet pravděpodobnosti a Humova skepse: za historický úvod v teorii indukce*. Praha: J. Otto, 1883. Str. 7.

³⁶ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 74.

³⁷ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 60.

5.1.1 Vztah matematiky k ostatním vědám

Matematika, jak Masaryk vysvětluje, slouží k určení vztahu sil v čase a prostoru a k určení pohybu. Proto je využívána především ve fyzice a v menší míře v chemii a fyziologii. Matematika nezdůvodňuje, proč se věci dějí (jak je tomu například ve fyzice), pomáhá nám ale ověřit, případně vyvrátit, předem dané hypotézy.

V jazykozpytu a estetice nehraje matematika žádnou roli. V duchozpytu, psychologii a sociologii jsou sice používány matematické metody, avšak podle Masaryka více méně chybně. Matematika má tedy v soustavě věd zvláštní postavení a plně platí, že tedy matematika „*tvorí podklad jednotlivým (abstraktním) vědám v té míře, v jaké jsou přesné...*“³⁸

5.1.1.1 Vztah matematiky k logice

Matematika i logika jsou dvě samostatné vědy. Je třeba ale zmínit, že logika není podkladem pro jiné vědy, ale všechny vědy se musí řídit jejími zákony. Protože se ale „*stala matematika přesnou vědou dříve než ostatní vědy, poskytla logikům při jednoduchosti a určitosti svého předmětu vhodný příklad logického přesného myšlení.*“³⁹

Matematika je exaktní věda, proto byla a je ostatním vědám vzorem ve své jasnosti a přesnosti, poskytuje ostatním vědám symboliku. Může ale přinášet ostatním vědám i úskalí. Matematické vzdělání totiž vede člověka k argumentaci na místo pozorování. August Comte byl dokonce zastáncem názoru, že se matematika, díky svému postavení jako základ ostatním vědám, snaží tyto vědy ovládnout.

³⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 77.

³⁹ Tamtéž, str. 78.

5.2 Mechanika

„Mechanika je pro člověka náhradou božské všemohoucnosti.“

Pierre-Simon Laplace

Vědní obor mechanika (z řeckého *mechané*, tzn. nástroj) se zabývá pohybem hmoty, přičemž tato hmota může existovat ve dvou základních formách a těmi jsou látka a pole. *„Pojem pohybu znamená především změnu v prostoru bez ohledu nebo s ohledem na čas; a pohyb studujeme na hmotě a různých stavech hmoty, neméně také na nevažitelných věcech a na psychických a historických jevech.“*⁴⁰ Klasickou mechaniku můžeme rozdělit na dva podobory a to na statiku a dynamiku. Statika pak bude ta část mechaniky, která se zabývá tělesy v relativním klidu vůči vztažné soustavě, dynamika obor mechaniky, který se zabývá příčinami pohybu těles.

Teoretická mechanika, neboli Newtonovská ⁴¹, se dále dělí na abstraktní a konkrétní, i když jsou tyto části úzce spojeny. Abstraktní mechanika se zabývá jednotlivými prvky pohybu, ze kterých se pohyb skládá, konkrétní mechanika studuje skutečné pohyby a síly.

5.2.1 Vztah mechaniky k ostatním vědám

V Masarykově klasifikaci věd stojí mechanika za matematikou na druhém místě. Je totiž zcela zřejmé, že mechanika z matematiky vychází. V dnešní době je mechanika vyučovaná jako část fyziky. *„A vsuktu mechanika je ve význačné míře základem přírodních věd, protože fyzikální, chemické a biologické změny se zdají být doprovázeny současnými a příslušnými pohyby a často se dá právě jedině a výlučně tento moment přesně měřit a určit.“*⁴²

Malý význam má mechanika pro duchovědu, estetiku a jazykozpyt. Masaryk ale vidí přínos mechaniky nejen pro fyziku, ale také sociologii, která vývoj a organizaci společnosti vysvětluje pomocí mechanické statiky a dynamiky.

⁴⁰ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (trídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 83.

⁴¹ Pojmenována podle Isaaca Newtona, sloužila k praktickým účelům.

⁴² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (trídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 84.

Velmi významnou hodnotu má mechanika ve filozofii. Zde Masaryk odkazuje na francouzského fyzika Laplace (1749-1827). Ten charakterizoval mechaniku jako vědu, která je pro člověka náhražkou božské vševědoucnosti. Pohyb, jakožto předmět mechaniky, popisujeme matematicky, čímž nabývá určitosti a jasnosti. Mechanikou tak získáme pojmy o pravidelnosti přírody.

5.3 Fyzika

„Fyzikální zákony platí i tam, kde jsme se ještě nedívali.“

R. P. Feynman

Fyzika (řeckého *physis*, tzn. příroda) je vědní obor zabývající se zákonitostmi přírody a přírodních jevů. Je induktivní vědou, zkoumá kauzální vztahy.

Z hlediska metodologie využívá fyzika především experiment. August Comte popisuje metodu experimentu jako *„the regulated use of which is the great resource of physicists in all questions that involve any complexity. This procedure consists in observing beyond the range of natural circumstances; in placing bodies in artificial conditions, expressly instituted to enable us to examine the action of the phenomena we wish to study under a particular point of view.“*⁴³ Masaryk také upozorňuje, že vědecké experimentování je založeno na předem stanovených hypotézách a nejde tedy jen o nějaké nepromyšlené experimentování.

Experiment je metodou ověřování předem stanovených hypotéz. *„Kde je mnoho experimentů, tam je také mnoho hypotéz. Hypotéza je právě předběžným předpokladem, domněnkou, prozatímním vysvětlením jevů, k němuž jsme dospěli dedukcí z předcházející indukce, úsudky z analogie, důvtipným vnuknutím a často – štěstím.“*⁴⁴

⁴³ COMTE, A. a H. MARTINEAU. *The positive philosophy of Auguste Comte* [online]. 1. vyd. London: J. Chapman, 1853.[cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.archive.org/details/positivephiloso01martgoog>. Str. 181.

Experiment je regulativní metoda, která je skvělým zdrojem fyziků ve všech složitých otázkách. Tento postup spočívá v pozorování mimo přírodní podmínky; v umístění těla do umělých podmínek. Pomocí něj můžeme zkoumat působení jevů v rámci daného hlediska. (Vlastní překlad)

⁴⁴ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 87.

5.3.1 Vztah fyziky k ostatním vědám

V Masarykově Soustavě věd má fyzika své místo za mechanikou a před biologií. Fyziku rozdělujeme na teoretickou a praktickou. Zatímco toto dělení je mu zcela jasné, těžké je podle něj odlišit fyziku konkrétní a abstraktní. Abstraktní fyzikální vědy jsou například optika, akustika, učení o obecných vlastnostech hmoty... Konkrétní fyzikální vědy jsou pak kosmická fyzika, geofyzika nebo oceánská fyzika. Právě teoretická fyzika má blízko k mechanice, podává nám důkaz o tom, jak je mechanika, a jejím prostřednictvím matematika, ve fyzice uplatňována. Praktickou fyzikou je potom například fyzika lékařská, která je jakýmsi uspořádáním fyzikálních a mechanických pouček. Fyzika slouží také chemii, fyziologii, méně pak duchovědě, estetice a jazykozpytu.

5.4 Chemie

*„Je-li nám matematika ideálem vědecké jistoty, mechanika ideálem vědecké předvídavosti, odhaluje-li nám fyzika bohatství světů, tak v chemii máme svou lidsky omezenou všemohoucnost.“*⁴⁵

Chemie je věda zabývající se vlastnostmi, složením a strukturou organických a anorganických látek a jejich vzájemnými interakcemi. Jak vznikl její název, není přesně vysvětleno. Na rozdíl od fyzikálních procesů mění chemické procesy materiální strukturu látek.

Hlavními metodami chemie je podle Masaryka přesné měření, analýza a syntéza. Důležité jsou také chemické značky a chemický jazyk. Chemie je vědou sloužící hlavně praktickým účelům, a to především průmyslu a lékařství. V teoretické rovině se pak opírá o Mendělejevovu periodickou soustavu prvků, která *„poskytuje spolehlivou posloupnost atomových vah, na nichž periodicky závisejí vlastnosti jednoduchých těles, jakož i formy a vlastnosti jejich sloučenin, takže tedy můžeme celý obor chemie rozdělit v typické skupiny a řady sloučenin.“*⁴⁶

⁴⁵ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 95.

⁴⁶ Tamtéž, str. 93.

5.4.1 Vztah chemie k ostatním vědám

Chemie je v Masarykově soustavě věd za fyzikou a před fyziologií. Fyzika je pro chemii velmi důležitá, protože by se bez ní při své práci neobešel žádný chemik. Fyzika tedy slouží chemii přímo. Stejně tak jako fyzika, je pro chemii důležitá i mechanika a matematika. Matematika slouží chemii pro přesné určení hmotnosti a při přesném měření, což je jedna ze základních chemických metod. *“Pro biologii je chemie opravdu podkladovou vědou. Naproti tomu biologie zase podněcuje ke studiu mnoha sloučenin a látek (, fyziologická chemie ‘)“.*⁴⁷

Podle Masaryka využívají chemici tuto vědu k objasnění nejvyšších záhad světa. Proto se musí vyznačovat výrazným filosofickým myšlením. K ostatním vědám ze soustavy věd nemá chemie větší vazby.

5.5 Biologie

*„Biology is the study of complicated things that have the appearance of having been designed with a purpose.“*⁴⁸

Richard Dawkins

Masaryk říká, že předmětem biologie (z řeckého *bio*, tzn. život, a *logie*, tzn. věda) jsou všechny životní děje. Je tedy vědou o životě, vědou zcela samostatnou. Jako věda se vyvinula z lékařských a přírodních věd a pro Masaryka je vědou poměrně novou.

Metodou biologie je srovnávání. *„Srovnáváme*

- a) *Části jednoho organismu (morfologie),*
- b) *různé organismy a části různých organismů (obecná srovnávací morfologie),*
- c) *stupně vývoje života a živých tvorů, a to jednoho tvora (embryologie, ontogenie) nebo všech živých tvorů vůbec (fylogenie).*

*Obecné biologické studium vyžaduje přirozeně kombinaci všech těchto zvláštních pozorovacích metod.“*⁴⁹

⁴⁷ Tamtéž, str. 94

⁴⁸ Biologie je studiem složitých věcí, které budí dojem, že byly naplánovány za jistým účelem.

⁴⁹ Tamtéž, str. 96

Srovnávání v biologii je umožněno zavedením odstupňování, neboli žebříčku, který je vytvořen tak, že postupuje od nejjednodušších živých tvorů až k tomu nejsložitějšímu, k člověku. Žebříček tvorů tak vytvořil i Charles Darwin (1809-1882). Jeho stupnici a evoluční teorii ale Masaryk nepřijímá. O Darwinově teorii říká: „... *odmítám Darwinovu mechanickou nahodilost, odmítám jeho selekční princip boje o život. Při vši své anglické empiričnosti má Darwin fantastickou metodu právě v tom, že z metodické stupnice podle podoby učinil stupnici vývojovou, descendenční...o skutečném vzniku druhů, respektive druhů nových, vědecky ještě nic nevíme.*“⁵⁰

Proti Darwinově teorii je postavena teorie Jeana Baptiste Lamarcka (1744-1829), který také vytvořil žebříček celé říše živých tvorů. Ten pak tento francouzský přírodovědec shrnul ve svém díle *Philosophie zoologique* v roce 1809. Lamarckovou, respektive neolamarckovou teorii vystupovali přírodovědci proti darwinismu.

Masaryk „*pozitivně hodnotí, že biologie začala klást důraz na účelovost života a tázáním po vzniku života pak biologové docházejí k hypotéze stvoření, kterou si různě představují.*“⁵¹

Co se týká členění biologie, není podle Masaryka praktická a teoretická biologie plně odloučena. Domnívá se, že biologie se musí nejprve stát samostatnou teoretickou vědou, aby se z ní mohl vybudovat přesný přírodopis.

Biologii členíme na morfologii a fyziologii. „*Morfologie (=anatomie) jako učení o struktuře a orgánech organismů tvoří biologickou statiku, kdežto fyziologie jakožto vitální dynamika má za předmět funkce organismu, vznik a zachování života a jeho podmíněk vůbec.*“⁵²

⁵⁰ ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. Str. 51.

⁵¹ SVOBODA, J. *Masarykův realismus a filosofie pozitivismu* [online]. Olomouc, 2013. [cit. 2015-04-11]. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filosofická fakulta. Katedra filosofie. Vedoucí disertační práce PhDr. Josef Zumr, CSc. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/432193/ff_r/Rigorozni_prace_-_teze.pdf. Str. 113.

⁵² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 97.

5.5.1 Vztah biologie k ostatním vědám

V Masarykově soustavě věd najdeme biologii za chemií. Fyzika a mechanika prokazují své služby biologii ve výkladu fyziologických procesů. Prostřednictvím chemie, fyziky a mechaniky využívá biologie matematiku. Tedy nepřímo.

Významný je vztah biologie s vědami, které stojí v Masarykově stupnici za ní. Jsou to psychologie a dále také sociologie.

Biologie a psychologie jsou v úzkém spojení, což je logické, neboť biologie se snaží vysvětlovat psychické jevy. „*O skutečném poměru ducha a těla přes všechny naše pokroky nevíme prakticky nic určitého a musíme se stále ještě spokojit s více či méně oprávněnými domněnkami.*“⁵³

Zajímavý je také vztah se sociologií. Mnozí sociologové totiž využívají analogie s biologií a přirovnávají tak společnost s organismem. Sociologie také využívá biogenetického zákona.⁵⁴ Sociologie naopak slouží biologii a to třeba tak, když „*sociální princip dělby práce osvětluje analogickou dělbu organických funkcí a Darwin byl, jak známo, podnícen Malthusovou (sociologickou) teorií*⁵⁵ *obyvatelstva k svému (biologickému) učení o boji o život.*“⁵⁶

Jako „nadmíru významnou“ označuje Masaryk filosofickou hodnotu biologie. Díky ní se totiž dozvídáme o našem vlastním vzniku, vývoji a zániku a o dalších tajemstvích našeho života.

⁵³ Tamtéž, str. 99.

⁵⁴ Vývoj individuí představuje urychlený a zkrácený vývoj druhu.

⁵⁵ Teorie Roberta Malthuse, sepsaná v jeho díle *Eseje o principu populace*, 1798. V ní definuje problém populace jako rozdíl mezi růstem populace a mírou růstu potravin a zdrojů lidstva.

⁵⁶ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 99.

V předešlých pěti vědních oborech- matematika, mechanika, fyzika, chemie, biologie- se sám Masaryk nepovažoval za odborníka. Je ale jasné, že bylo pro pochopení celé *Konkrétní logiky* důležité nastínit jejich vzájemné vztahy a metody. „*Za kvalifikovaného se považoval v oblasti psychologie a sociologie, tedy v oborech, které měly v jeho pokusu o klasifikaci a v jeho filosofickém myšlení vůbec postavení klíčové.*“⁵⁷

5.6 Psychologie

„*Pomocí psychologie zdokonalujeme své poznání světa tím, že se učíme chápat jeho druhý velký faktor- ducha a jeho život.*“⁵⁸

Zatímco předchozí popisované vědy byly přírodovědné, psychologii a následně také sociologii označuje Masaryk jako duchovědy. Tyto duchovědy považuje za dosud málo rozčleněné a vyslovuje přání toto změnit. Třídění duchověd je „*naléhavou potřebou doby: mnohé pojmy se tím objasní nebo se stanou alespoň určitějšími, a zvláště bude možno přesněji pochopit pojem filozofie.*“⁵⁹

Psychologii Masaryk vymezil jako vědu o vědomí, která zkoumá duševní jevy a zákony, kterými se tyto jevy řídí. Psychologie je pro něj vědou samostatnou, méně přesnou než vědy přírodní.

Psychologie zkoumá duševní zákony. Pro pochopení této definice je důležité vysvětlit, co těmito pojmy Masaryk myslel. Zákon byl pro něj koexistencí a posloupností duševních jevů, duše pak „*věčným substrátem*“ oněch zákonů. „*Přitom odmítal praxi, kdy se vědci záhadám duševních jevů vyhýbali, odkazující je kamsi do metafyziky.*“⁶⁰ Je to právě psycholog, který by podle Masaryka měl o duši něco vědět.

Vědeckou metodou psychologie je pozorování. A to jak obecné pozorování živých tvorů, tak také pozorování vlastního nitra. Toto pozorování je ale velmi obtížné.

⁵⁷ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 60.

⁵⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 114.

⁵⁹ Tamtéž, str. 101.

⁶⁰ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 60.

Pro psychologa je studium vlastního vědomí velmi důležité, protože pouze pochopením vlastních psychických jevů pak může pochopit psychické jevy ostatních.

Dále psychologie využívá metodu analýzy a syntézy.

Jak již bylo řečeno, volal Masaryk po lepším roztržení duchovně. Psychologické poznatky je podle něj třeba rozčlenit na abstraktní a konkrétní, přičemž opět vychází ze svého již popsaného⁶¹ principu v rozdílu mezi konkrétním a abstraktním. Konkrétní vědy se zabývají jednotlivinami, abstraktní popisují zákony ovlivňující jednotliviny.

*„Konkrétní psychologie je obecně lidoznalstvím, pokud nás přece nejvíc, i když ne výlučně, zajímá člověk; zabývá se asi jednotlivými lidskými charaktery, vlastnosti stavů a období života („vývojová psychologie“), letorami, klasifikací citů, analýzou logických procesů aj., studiem zvířecího vědomí, dále jsou jejím předmětem psychózy, hypnotické a odborné duševní stavy a vůbec konkrétní psychické jednotliviny.“*⁶² Abstraktní psychologie nás poučuje o zákonech psychických jevů, jejich třídění, vlastnostech...

5.6.1 Vztah psychologie k ostatním vědám

Psychologie je základní vědou duchovně. Masaryk nesouhlasí s názorem některých myslitelů, kteří se domnívali, že psychologie slouží jako základ všem vědám, protože psychologie se podle něj zabývá stavy jako takovými a ne obsahem těchto stavů tak jako ostatní vědy. Psychologie slouží jako základ všem duchovním vědám. Výrazovým prostředkem niterního života, a tedy i psychologie, je jazyk. Proto vedle psychologie stojí jazykozpyt a jazykověda, vědy stojící mimo stupnici věd.

To, že psychologie a ostatní duchovní vědy logicky navazují na vědy přírodovědné, ukazuje Masaryk na vysvětlení vztahů psychologie a biologie, protože vědecká psychologie je založena na biologii a díky ní také na ostatních přírodních vědách.

Tento vztah primárně vyplývá ze vztahu duše a těla, mezi kterými existuje těsný poměr: *„...nemůže být pochybností o tom, že psychologii prospívá stanovení funkcionálních vztahů mezi duchem a tělem, nebo vyjádřeno určitěji: mezi psychickým a nervovým pochodem.“*⁶³

⁶¹ Viz kapitola 2.2.1 Abstraktní a konkrétní vědy.

⁶² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (tržění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 104.

⁶³ Tamtéž, str. 107.

Aby byl vztah určen, musí biologie i psychologie používat tutéž metodu. Nalezení této metody nechává Masaryk na dalším výzkumu. Je však přesvědčen, že biologie a psychologie učiní v budoucnu velké pokroky.

To, že biologie stojí před psychologí, vysvětluje Masaryk tak, že psychologické jevy jsou složitější. „*V biologii se psycholog pro svůj obor školí metodicky a paralelismus jevů toho i onoho druhu umožňuje psychologovi velmi výhodně uplatňovat analogii z biologie.*“⁶⁴

Mimo biologii využívají ostatní vědy psychologii jen v malé míře.

Od dob Platóna, píše Masaryk, je filosofie především duchozpytem. Duchovním vědám slouží psychologie tím, že nás učí, jak dosáhnout opravdového lidského účelu. Její slabina se může objevit při jednostranném studiu vlastního nitra, které svádí k mysticismu a neplodnému hloubání. Proto je třeba studia přírodních věd, aby člověk „*jako filosof věcně a metodicky zachoval harmonický zájem o svět a ducha.*“⁶⁵

⁶⁴ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 109.

⁶⁵ Tamtéž, str. 115.

5.7 Sociologie

„Sociologie nás poučuje o povaze lidské společnosti, a tím nám také odkrývá podmínky naší individuální existence.“⁶⁶

Sociologie (z latinského *socius*, tzn. společník) je vědou o společnosti. Vznikla v první polovině 19. století, „jako snaha definovat kontrolní mechanismy nové společnosti, které by byly spolehlivější, než se ukázaly být v případě společnosti tradiční.“⁶⁷ Zakladatel sociologie August Comte se snažil tyto mechanismy stanovit pozitivně na základě vědeckého poznání. Od něj také pochází samotný název této vědy.

5.7.1 August Comte

Francouzský filosof August Comte je považován za zakladatele sociologie a zakladatele pozitivismu. Podle Masaryka to navíc byl právě on, kdo položil základ všech pozdějších klasifikací věd⁶⁸.

Sociologii rozděluje Comte na *sociální statiku* a *sociální dynamiku* (toto dělení převzal Comte z biologie). Sociální statika je chápána jako věda o společenském konsensu a o struktuře společnosti. „Comte si uvědomoval, že společnost je složena z řady vzájemně spojených a vzájemně se ovlivňujících částí. Na jejich vzájemném vztahu závisí stav společnosti jako takový.“⁶⁹ Comte se tedy v podstatě snažil o nalezení stabilního řádu ve společnosti (tato skutečnost je zřejmě dána tím, že za svůj život zažil sedm různých politických režimů). Sociální dynamika pak v Comtově pojetí „analyzuje zákony vývoje, jimiž společnost prochází, nežli dospěje do stádia pozitivismu, které je konečným a zcela nevyhnutelným vyústěním dějin lidstva.“⁷⁰

⁶⁶ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 144.

⁶⁷ KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Slon), 2. sv. Str. 9.

⁶⁸ Své dělení věd uvedl August Comte ve svém šestidílném díle *Kurs pozitivní filosofie*, které bylo vydáno v roce 1830.

⁶⁹ HOLZBACHOVÁ, I. *Filozofické a metodologické problémy vědy* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf. Str. 33.

⁷⁰ KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Slon), 32. sv. Str. 65.

5.7.1.1 Zákon tří stádií

Comtova klasifikace věd vychází z jeho *Zákona tří stádií*. Tento zákon platí pro duchovní vývoj lidstva i pro individuální vývoj člověka. Také každá věda a každé odvětví našeho vědění tak prochází stádium:

- Teologické
- Metafyzické
- Vědecké

V teologickém stádiu věří člověk v nadpřirozené bytosti, protože je toto jediné možné vysvětlení, jak stanovit první a poslední příčiny dění. „*V následném, metafyzickém stádiu člověk předpokládá existenci abstraktních sil schopných produkovat veškeré jevy, s nimiž přichází do kontaktu. Na místo pojmu Boha tak nastupuje pojem příroda.*“⁷¹ Poslední vědecké, nebo také pozitivní stádium, pak využívá rozumu k popsání faktů a jejich zákonitostí. Zákon tří stádií byl pro Comta základním principem veškerého chápání vývoje a postavil na něm také svou hierarchii věd.

5.7.1.2 Comtova hierarchie věd

Sám Masaryk byl Comtem velmi ovlivněn a z jeho hierarchie přímo vycházel. Proto se domnívám, že pro objasnění Masarykovy klasifikace je nutné představit také tu Comtovu.

Svou hierarchii věd popisuje Comte ve svém díle *Course de la philosophie positive* z roku 1830. Comte rozlišuje vědy na teoretické a praktické. Teoretické vědy člení dle přirozených kategorií, jevů a dále je dělí na abstraktní a konkrétní, přičemž „*abstraktní vyhledávají zákony, které ovládají různé kategorie jevů; konkrétní využívají těchto zákonů k vysvětlení skutečně existujících entit. Abstraktní slouží konkrétním za základ.*“⁷²

Také podle Comta je třeba seřazovat vědy od nejjednodušších k složitějším. Na prvním místě v Comtově hierarchii stojí matematika. Ta se dále člení na abstraktní aritmetiku a konkrétní geometrii a racionální mechaniku. Dále je to astronomie, kam Comte řadí geometrickou astronomii, mechanickou astronomii a kosmologii. Následuje fyzika a její podobory, chemie, členěná na organickou a anorganickou, biologie a nakonec sociologie.

⁷¹ Tamtéž, str. 62.

⁷² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 43.

„Sociologie má podle Comta výjimečné postavení po stránce teoretické i praktické. V rovině teoretického vědění je vyvrcholením veškerého dosavadního procesu poznání, tak jak to Comte vyjádřil ve své klasifikaci věd. V rovině praktické se musí stát základem k reorganizaci společnosti...“.⁷³

5.7.1.3 Masaryk a Comtova hierarchie

Jak již bylo napsáno dříve, Masaryk z Comta a jeho hierarchie vycházel. Ve svém *Pokusu o konkrétní logiku* dokonce označil Comtovu klasifikaci a stupnici věd za geniální čin. Oceňoval, že je tato stupnice založena na přirozeném členění. Přesto je třeba zmínit nejdůležitější body, ve kterých se Masarykova a Comtova klasifikace rozcházejí.

- Masaryk namítal Comtovo opomíjení jedince, a proto zavádí mezi vědy psychologii.
- Na rozdíl od Masaryka, nepovažoval Comte lingvistiku, estetiku a logiku za plnohodnotné samostatné vědy.
- Masaryk, oproti Comtovi, zavádí dělení věd na teoretické a praktické, abstraktní a konkrétní.

5.7.2 Masaryk sociolog

Masaryk je považován za zakladatele sociologie u nás, o čemž ostatně vypovídá i fakt, že po něm byla v roce 1925 pojmenována tehdejší Československá sociologická společnost. Autor J. Škola označil ve svém článku v *American Journal of Sociology* z roku 1922 Masarykovu *Konkrétní logiku* jako první sociologickou práci v Česku. Podle Jaromíra Doležala je *Konkrétní logika* „životně související s celou sociologickou prací Masaryka před i po ní.“⁷⁴

Masaryk definoval sociologii jako vědu o organizaci a vývoji společnosti. Sám se ale o tuto definici nijak neopíral. Mnohem důležitější pro něj bylo samotné zařazení sociologie v jeho klasifikaci věd. Masaryk se také vyjadřuje k Comtově rozdělení sociologie na sociální statiku a sociální dynamiku. „Společnost se neustále vyvíjí, v životě společnosti neexistuje klid. Proto může být sociální statika pojímána jenom in abstracto a to je podle našeho mínění

⁷³ KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Slon), 32. sv. Str. 78.

⁷⁴ DOLEŽAL, J. *80 let T. G. Masaryka*, Státní nakladatelství v Praze, 1929. Str. 59.

hlavním úkolem sociologického bádání.“⁷⁵ V neustále se měnící společnosti tak sociální statika hledá podstatu řádu a to pomocí historického vývoje dané problematiky. „Sociální statika se snaží porozumět celkovému stavu společnosti, který v sobě zahrnuje všechny jednotlivé stavy a sociální síly.“⁷⁶

Sociální dynamika nás pak seznamuje s tím, co se ve společnosti mění. S pokroky, s vývojem lidského ducha.

Ve své snaze o vymezení sociologie ji Masaryk rozděluje a to na sociologii abstraktní, konkrétní a praktickou. Jak je možné vyčíst z přehledu Klasifikace věd⁷⁷, konkrétní sociologie zahrnuje etnologii, státovědu, národní hospodářství a dějiny.

Vědeckou metodou sociologie je srovnávání. Právě díky srovnávání po sobě jdoucích jevů může sociolog nalézt pravidlo, dle kterého se současný společenský stav vyvinul z předchozího stavu a tak také určit, jaký společenský stav bude následovat v budoucnu. Jde o historickou metodu, která se řídí nějakou obecnou teorií vývoje. „Z povahy předmětu vyplývá pro sociologii plodná stupňovací metoda. Různá odstupňování, která nám vedle sebe prokazuje srovnávání celkového stavu společnosti a ještě více srovnávání různých celkových stavů společnosti, které se vyvíjejí navzájem pokud možno nezávisle, dají se v každé době sestavit v sociální posloupnost, která nám přibližně zpřítomňuje historický vývoj.“⁷⁸

Mezi sociologickými metodami pak nesmí chybět experiment (především myšlenkový) a hypotéza.

5.7.2.1 Dělení sociologie

Dělením sociologie se Masaryk zabývá ve své *Konkrétní logice*, kde také podrobuje rozboru a kritice dělení jiných odborníků. John Stuart Mill vyčleňuje ze sociologie národní hospodářství a politickou etologii. S tímto tříděním Masaryk nemůže souhlasit už proto, že Mill nevidí rozdíl v abstraktních a konkrétních vědách. Aby bylo možné dělení sociologie učinit, je tedy třeba dělit ji na praktickou, konkrétní a abstraktní.

⁷⁵ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 115.

⁷⁶ Tamtéž, str. 116.

⁷⁷ Viz Přehled klasifikace věd, str. 12.

⁷⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 118.

5.7.2.2 Praktická sociologie

Praktickou sociologií je pro Masaryka politika. On sám ji popisuje jako „*vědecké zpracování těch forem, které jsou nezbytné pro cílevědomé a co možná jednotné a důsledné řízení společnosti*.“⁷⁹ Zajímal se také o vztah politiky s etikou, který závisel na vztahu mezi individuem a společností.

5.7.2.3 Konkrétní sociologie

Ze všech konkrétních sociologických disciplín kladl Masaryk největší důraz na historii, přičemž „*vědecké dějiny*“ nechápe v *Konkrétní logice* jen jako sběr historického materiálu, ale jako přesný popis a vysvětlení historických společenských událostí. Vědecký sběr materiálů je samozřejmě také důležitý a významný, v sociologii však díky své složitosti trvá dlouho a tak nemůže být podle Masaryka historie tak přesná jako jsou například některé přírodní vědy. „*Vědeckou historii lze nalézt jenom tam, kde jsou fakta vyložena podle pravidel logiky, kde jsou nám tedy, jak se říká, dány zákony, a to zákony sociální koexistence a posloupnosti*.“⁸⁰ Za opravdové vědecké historiky považuje Masaryk Tocquilleho, Grotea, Rankea nebo Palackého. Od exaktního historika vyžaduje nahlížení na dějiny nejen z dynamického hlediska, ale také z hlediska statického. Historik podle něj musí znát celkový stav společnosti, aby byl schopen zaznamenat celý vývoj. Jde mu o znalost podstaty věci.

Z logiky věci také vyplývá, že každý historik by měl ovládat abstraktní sociologii, neboť jak již bylo mnohokrát napsáno, konkrétní vědy jsou založeny na abstraktních. Masaryk požaduje, „*aby historik dříve než přistoupí ke svým konkrétním dějinám, byl zpraven o existenčních podmínkách společnosti a o zákonech jejího vývoje. Kdo chce například psát dějiny českého národa, musí nutně přemýšlet o podstatě a vývoji náboženství a mít o tom pokud možno jasné pojmy; neboť jenom tak nám může vědecky vysvětlit konkrétní jevy husitství, jednoty bratrské atd.*“⁸¹

⁷⁹ Tamtéž, str. 120.

⁸⁰ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 126.

⁸¹ Tamtéž, str. 128.

Na příkladu historie je také dobře vidět, že není možné oddělovat od sebe statiku a dynamiku. Vždy je totiž nutné poznat jak podstatu věci, tak také její vývoj. Statika a dynamika tak tvoří jeden celek a to ve všech vědách, včetně sociologie.

5.7.2.4 Abstraktní sociologie

Abstraktní sociologie byla pro Masaryka věda, zabývající se všeobecnými, základními zákony společenského života. K těmto zákonům můžeme dospět porovnáváním různých sociálních skutečností. *„Jako abstraktní s vědní disciplína taj sociologie poznává, které síly společnost udržují, které jsou nositelem pokrokového vývoje, které tento vývoj ohrožují či brzdí, a tak pomáhá předvídat i budoucnost.“*⁸²

V rámci abstraktních sociologických disciplín vyčleňuje Masaryk „filosofii dějin“. Tu považuje za samostatnou vědu, která hledá obecné zákony, podle kterých probíhá vývoj v lidské společnosti. Jde o abstraktní sociologickou dynamiku. Zatímco tedy *„konkrétní dějiny jsou vyličením skutečné konkrétní společenské organizace (ras, národů, států, církví atd.), popisují a vysvětlují vývoj těchto skutečných společenských organizací, kdežto filosofie dějin se táže po obecných zákonech, podle nichž probíhá vývoj lidské společnosti.“*⁸³ V tomto pojetí se filosofie dějin překrývá s abstraktní sociologií. Její metodiku Masaryk nerozpracoval, podle něj totiž nebyly jednotlivé sociologické disciplíny dostatečně rozvinuty a nebylo možné jejich výsledky filosoficky zpracovat.

⁸² OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 62.

⁸³ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 124.

5.7.2.5 Masarykova pozdější klasifikace sociologie

Masarykovu sociologii po vydání *Konkrétní logiky* nemůžeme považovat za dokončenou. Stejně tak, jako byla klasifikace a třídění věd jeho celoživotním dílem, vracel se také k sociologii, kterou během svého života rozšiřoval o nové poznatky. V časopisu *Naše doba*, z let 1900-1901, tak vyšla publikace *Rukověť sociologie*, v rámci které Masaryk rozvedl a klasifikoval sociologii a její aplikované obory a to takto:

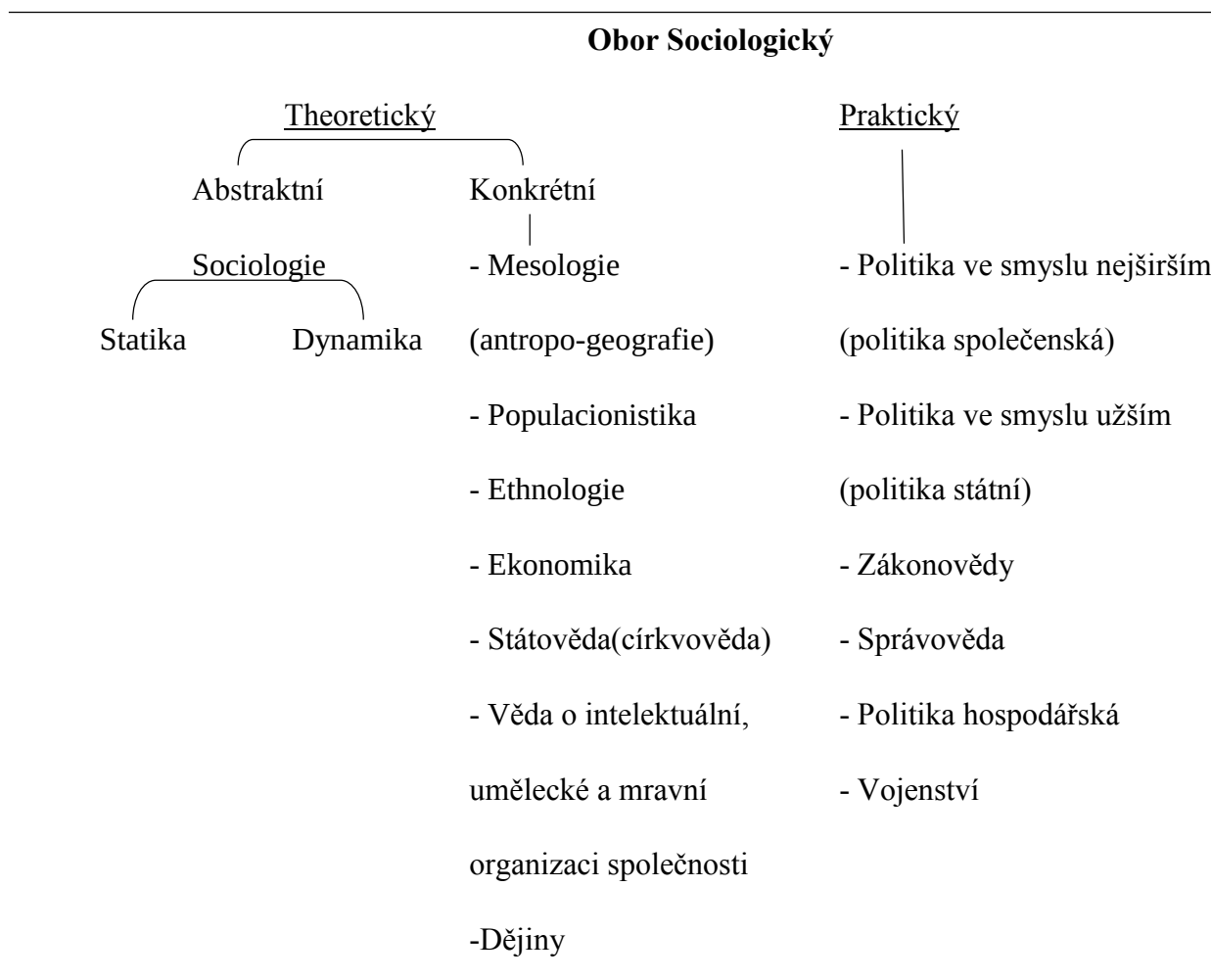

Schéma 2

Sociologie je základní vědou pro poznání společnosti. Jde o „*abstraktně teoretický obor, na němž jsou pak založeny všechny ostatní obory věd o společnosti, protože právě abstraktně teoretické poznání považuje Masaryk za ryzí, fundamentální typ poznání.*“⁸⁴

⁸⁴ NOVÝ, L. Masaryk jako sociolog. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review* [online]. 1968 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41127673?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21106420096343> Str. 299

Jak je vidět na schématu 2, dělením sociologie získává Masaryk téměř všechny společenskovědní obory. Proto by každý společenskovědní odborník měl nezbytně mít sociologické vzdělání.

Pokud bychom měli Masaryka zařadit do nějakého sociologického „proudu“, bylo by dobré všimnout si jeho důrazu na sociální statiku. „*Společnost není v jeho pojetí ani organismus, ani suma individuí, ale skládá se u organizovaných individuí. Základními společenskými činiteli jsou individua*“⁸⁵

V Masarykově pojetí se sociologické kategorie – náboženství a církve, mravnost, filosofie, stát a právo, národnost a jazyk, umění, věda, biologická organizace obyvatelstva, hospodaření a organizace sociální- redukuje na kategorie duševní; na činnosti rozumové, na rozmanité city a na rozličné formy chtění. Lubomír Nový tuto Masarykovu redukci označuje jako potřebu antropologicko-psychologické konstanty pro výklad sociologických jevů a je pro něj důkazem Masarykova důrazu na sociální statiku. Dalšími takovými důkazy pak mohou být:

- „*Zaměřenost – uprostřed krizového stavu- na problémy upevnění společenského řádu, konsensu, harmonie.*
- *Hodnocení revolučních snah jako produktu překonané minulosti a jako momentu, který krizi jen prohlubuje.*
- *Odpor k romantizujícímu historicismu aj.*“⁸⁶

5.7.2.6 Principy Masarykovy sociologie

Celou svoji sociologii vybudoval Masaryk na třech principech. Prvním z nich je individualismus. Individualistická byla již sociologie Comtova, Masaryk byl v tomto směru ale také ovlivněn Brentanem. Sám Masaryk říká, že „*člověk jest podstatná část společnosti lidské, s kterouž úzce souvisí, kterouž on tvoří a udržuje, jsa zároveň jí udržován. Nemysleme však, že se jednatlivec, jsa částí společnosti, v celku ztrácí, že sám o sobě ničím není! Kdo takto na jednotlivce v společnosti patří, ten nikdy pochopí společenské pořádky pochopiti nemůže.*“⁸⁷ Jednotlivec je pro něj konkrétní a pozitivní prvek v abstraktní

⁸⁵ JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. Str. 31

⁸⁶ NOVÝ, L. Masaryk jako sociolog. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review* [online]. 1968 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z:

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/41127673?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21106420096343>

Str. 302.

⁸⁷ NEJEDLÝ, Z. T. G. *Masaryk*. Kniha 1. Praha: Melantrich, 1931. Str. 335-336.

společnosti. Tento zákon nazývá sociálním atomismem. Jednotliví lidé jsou považováni za atomy, části společenské struktury.

Druhým principem je princip dobra. Zde se Masaryk naopak distancuje od Brentanova tvrzení, že my lidé nevíme přesně co je dobré a co naopak dobré není, protože věci o sobě nejsou ani dobré ani zlé. Masaryk namítá, když říká, že „*ten kdo neví, co dobro samo o sobě jest, nemůže vůbec jednotlivé věci ceniti.*“⁸⁸ Vezmeme-li v potaz předchozí tvrzení, dle kterého Masaryk uznával jednotlivce a ne kolektiv, je jasné, že také uznával pouze morálku jednotlivce. Kdyby si ale každý vykládal morální hodnoty po svém, došlo by k naprosté anarchii. Východiskem je zde Masarykovi absolutní etika, jako nutný prostředek proti mravnímu rozvratu.

Třetím principem je soulad. Soulad jako cíl lidského snažení a vývoje není v Masarykově práci ničím neočekávaným. „*Jen sjednocením a svorností můžeme se v politice, v náboženství a ve vědě povznést. Veškerá osvěta naše jen sjednocením a svorností povstávala, a jen sjednocením a svorností budoucnost svou zabezpečit můžeme*“⁸⁹

Tyto tři principy tvoří Masarykovy sociální principy. Jednotlivec má přednost před společností, mravní dobro před hmotnými věcmi, soulad všech před utlačováním jednotlivců.

⁸⁸ Tamtéž, str. 337.

⁸⁹ Tamtéž, str. 338.

5.8 Vědy stojící mimo stupnici

Abychom měli komplexní představu o Masarykově *Konkrétní logice* a mohli tak zjistit, jaké místo v ní měla filosofie, zbývá ještě objasnit vědy stojící tzv. mimo stupnici. Těmito vědami jsou jazykozpyt, estetika a logika.

5.8.1 Jazykozpyt

„Jazyk jako výrazový prostředek našeho niterného života je ve srovnání s materiálním životním obsahem, s chtěním, cítěním a myšlením, ne-li druhotným, tak alespoň průvodním jevem.“⁹⁰

Jak již napovídá úvodní citace, Masaryk si jazykozpytu velmi cenil. Předmětem jazykozpytu je jazyk, který je pro nás vyjadřovacím prostředkem. Jazykozpyt považuje za samostatnou vědu a rozděluje ji na praktickou a teoretickou, kterou dále dělí na abstraktní a konkrétní.

Jako praktický jazykozpyt můžeme označit znalost jazyka. Teoretický jazykozpyt se rozděluje na abstraktní, označovaný také jako jazykověda nebo filosofie řeči, a konkrétní, což je jazykopis nebo mluvnice.

Abstraktní a konkrétní jazykozpyt dále Masaryk dělá na statický a historický. Nejde tedy jen o to, vyložit vznik a vývoj jazyka, ale také o to, vyložit jeho podstatu. *„V abstraktním oboru měli bychom statiku a dynamiku jazykových zákonů: statika by byla obecnou gramatikou, která by nás poučovala o pravidlech, podle nichž ten či onen skutečný jazyk vypracoval své hláskování, kmenosloví, tvarosloví, syntax atd.; abstraktní jazykovědná dynamika vykládá vznik, vývoj a zánik jazyka.“⁹¹* Pro konkrétní jazykopis by statikou byla gramatika, dynamikou historická gramatika. Při této klasifikaci se opírá o německého jazykovědce Hermanna Paula (1846-1921).

⁹⁰ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 145.

⁹¹ Tamtéž, str. 148.

Jazykozpyt je podle Masaryka mladou a nedostatečně rozvinutou vědou, proto je také málo pojednání o jeho metodě. Prává vědecká metoda jazykozpytu by ale měla vycházet z již zmiňovaného pravidla: nejdříve zkoumat blízké jevy a až poté ty vzdálenější.

5.8.2 Estetika

„Bez estetického vzdělání je všeobecné vzdělání neúplné, neboť člověk usiluje od přírody nejenom o pravdu, nýbrž také o krásno.“⁹²

Své názory o umění podal podrobně a uceleně Masaryk ve svém díle *O studiu děl básnických*, které přednášel v roce 1884. V *Konkrétní logice* pak jen shrnuje důležité myšlenky.

Estetika je Masarykovi vědou „o pravidlech pro posuzování krásna, vznešena a směšna, jakož i o jejich opaku.“⁹³ Opírá se o psychologii, biologii (díky zraku a sluchu můžeme vidět umění, slyšet hudbu), chemii (poučuje nás o barvách), fyziku, mechaniku a geometrii. Sama je pak potřebnou vědou pro sociologii a historii. Estetika se musí chovat vědecky.

Také její poznatky dělí Masaryk na praktické a teoretické. „*Praktická estetika je nám návodem, jak neumělec má uskutečňovat krásné formy v látce a jak umělec a neumělec vůbec posuzují krásno. Zvláštním oborem praktické estetiky je estetická kritika.*“⁹⁴ Teoretická estetika se samozřejmě dělí na abstraktní a konkrétní. Abstraktní estetika se zabývá základními poznatky, na kterých jsou pak založeny jednotlivé konkrétní teorie.

Podle Masaryka patří a vždy patřila estetika k filosofii. Umělecké chápání světa je totiž samostatnou intelektuální činností či dokonce způsobem lidského poznání.

⁹² Tamtéž. Str. 154.

⁹³ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 62.

⁹⁴ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 150.

5.8.3 Logika

„Logika je sebeuvědomováním cest a způsobů, jak dospíváme k poznání světa.“⁹⁵

Poslední vědou stojící mimo stupnici je logika. Pro tu Masaryk předkládá svoji vlastní definici. Pokládá „logiku za vědu o pravidlech, jimiž se náš duch řídí při vědecké práci. Logika je sebeuvědomováním cest a způsobů, jak dospíváme k poznání světa.“⁹⁶

Nechybí klasické dělení. Mezi obory praktické logiky Masaryk řadil například sofistiku, praktická pravidla sylogistiky a různé logické operace. Praktická logika nám má být návodem, jak používat logická pravidla. *“Patří sem také vše, co je návodem k vědecké práci, potom různá poučení a pokyny, např. jak máme číst a psát knihy, jak máme dělat výpisky atp.,“⁹⁷*

Teoretická logika se dělí na abstraktní a konkrétní logiku.

5.8.3.1 Abstraktní logika

Abstraktní logiku nazývá Masaryk také obecnou logikou. Ta pojednává o podstatě poznání a jeho vzniku. Zabývá se „*pojmem vědění, tím, co vědění je a v jaké míře se na něm podílí lidský duch, subjekt poznání.*“⁹⁸ Abstraktní logika také vysvětluje logickou hodnotu představ a soudů a jejich obecných pravidel.

5.8.3.2 Konkrétní logika

Konkrétní logika je naukou o metodě, metodologií. Ve své práci *Otázka sociální* z roku 1898 Masaryk píše: *“Tato konkrétní logika je hlavně poučením o tom, jak slouží pojem pojmu methodologicky, jedna věda, jakožto logický soubor pojmů, vědě druhé. Při tom dostává i historický vývoj pojmů a věd platnost logickou...”⁹⁹* V tomto svém pozdějším díle sice připouští, že by s postupem času formuloval své myšlenky jinak, přesto ale vcelku

⁹⁵ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 154.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž, str. 155.

⁹⁸ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 65.

⁹⁹ MASARYK, T. G. *Otázka sociální: základy marxismu, filosofické a sociologické*. 6. čes. vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000. Str. 35.

odkazuje na *Konkrétní logiku* předchozí. Masaryk se konkrétní logikou zabýval celý svůj život. V poválečné verzi tohoto díla z roku 1928 ji pak dokonce označuje za „vědovědu“.

Konkrétní logika má „za úkol uvést v jednu soustavu pravidla, podle nichž postupují různé vědy.“¹⁰⁰ Toto tvrzení je v podstatě shrnutím celé dosavadní Masarykovy klasifikace věd, tak jak je představena a popsána v předchozích kapitolách. Je to právě konkrétní logika, která klasifikuje a třídí lidské činnosti, vymezuje předmět poznání věd a jejich metody, vytváří vlastní soustavu věd. Nejde jí o pouhé uvedení poměru dvou věd, ale o poměr všech věd mezi sebou. Ukazuje nám, jak jedna věda může sloužit jiné vědě jako logický nástroj.

Konkrétní logika dále také určuje filosofickou hodnotu jednotlivých věd. Podle Masaryka tak „podává přirozenou soustavu veškerých věd a zajišťuje jednotu- nikoli totožnost! - veškerého vědění.“¹⁰¹ Díky konkrétní logice poznáváme metody jednotlivých věd a jejich vzájemné souvislosti a vztahy. Právě tím konkrétní logika přispívá k poznání světového názoru.

5.8.3.3 Vztah logiky k ostatním vědám

Vůči ostatním vědám stojí logika ve zvláštním postavení. I když totiž musí být každá věda vědou logickou, neslouží logika žádné z nich jako základ. Proto nemá logika sama v soustavě věd žádné místo a proto ji taky nenajdeme ve schématu 1. „Logika má být abstrahována z veškerého myšlení, z praktického, abstraktního a konkrétního, neboť jenom tímto způsobem může být obecná a úplná. Protože však neexistují takoví lidé, kteří by opravdu odborně zvládli veškeré vědy, pěstovali logiku většinou filosofové a pojímali ji za převážně filosofickou disciplínu, respektive za část filosofie.“¹⁰²

¹⁰⁰ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 156.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 157.

¹⁰² Tamtéž, str. 158.

5.9 Filosofie

„Ve filosofii se nejvíce projevuje naše osobnost.“¹⁰³

Jak již bylo napsáno v úvodu, Masarykova snaha vyjasnit pojem filosofie stála u zrodu *Základů konkrétné logiky*. Na otázku, co je filosofie ale není tak snadné odpovědět. Proč tomu tak je? Jednak proto, že filosofie nemá žádnou „příručku“. Masaryk sám uvádí, že studoval chronologicky filosofy, zabýval se historickými filosofickými díly, rozebíral různé definice filosofie, ale přesto se ve své snaze o vyjasnění pojmu filosofie nemohl nikam posunout. Při studiu filosofie Masaryka napadlo, odloučit filosofické disciplíny od odborných věd a klasifikovat je. Tím zjistil, že jsou duchovědy označovány jako filosofické disciplíny, což ale nepovažoval za správné. Pak ale, jak sám píše, dostal „šťastný nápad klasifikovat nejenom duchové vědy, nýbrž veškeré vědy; tato myšlenka vede ke konkrétní logice a prostřednictvím konkrétní logiky konečně poznávám, co filosofie není a co je, nebo lépe řečeno, co by mohla být.“¹⁰⁴

5.9.1 Historický vývoj filosofie

Není jistě v mých silách, a není ani náplní této práce, postihnout celé dějiny filosofie. Ale stejně tak, jak to učinil Masaryk ve své *Konkrétní logice*, bych i já ráda podala jen skutečně krátký přehled těch nejdůležitějších filosofů a mezníků v historii filosofie.

Zpracování dějin filosofie bylo Masarykovým přáním. Tyto dějiny měly být, stejně jako je exaktní filosofie, vybudována na speciálních vědách, vytvořeny z dějin věd. Ve snaze objasnit stručný náčrt dějin filosofie se drží několika obecných hledisek.

„Nejprve si musíme všimnout toho, jak se věda vyvíjí ponenáhlu z mýtu, jak posilování vědeckého ducha v průběhu času znamená úměrné oslabování ducha mýtického. Pro vývoj filosofie platí však zákony, které ovládají vývoj věd“¹⁰⁵ Masaryk dále připomíná, že nejdříve je studována příroda, poté duch. Nejspeciálnějším zákonem vývoje věd je pak zákon hierarchické posloupnosti.

¹⁰³ Tamtéž. Str. 202.

¹⁰⁴ Tamtéž. Str. 199.

¹⁰⁵ Tamtéž. Str. 212.

První vědecké úvahy spatřuje Masaryk kolem 6. století př. n. l. u Řeků a Římanů. Filosofii je v tomto období možné chápat „jako pokus o sekularizované chápání světa. Vedle filozofie už sice existovaly specializované disciplíny, především matematika a geometrie, později historie a lékařství, avšak filozof byl zpočátku polyhistorem- zajímal se o vědění všeobecně.“¹⁰⁶

Je logické, že první filosofické názory byly silně mýtické. Mýtus nejsilněji potlačil Anaxagorás z Klazomen (500/497-428/427 př. n. l.), který v Athénách šířil svoji přírodní filosofii. Byl první, kdo do Athén přinesl filosofii. Obžalován z bezbožnosti musel ale Athény opustit. Abstrakcí byl Anaxagorás přiveden k monoteismu. „Vypudil ze světa velké množství duchů, a tím právě uvolnil cestu vědeckému výkladu.“¹⁰⁷ Další vědecká práce pak vycházela z praktických potřeb lidí. Rozvíjeny byly přírodní vědy. V nich je Masarykovi vrcholem Démokritos z Abdér (460-370 př. n. l.), řecký filosof a vědec, který propracoval filosofii atomismu. „Atomistická filosofie je nejzdařilejším pokusem o řešení problémů bytí a změny, jednoty a mnohosti, nedělitelnosti a dělitelnosti hmoty...“¹⁰⁸ Právě atomismem byl nejvíce zasažen mýtus. Zachovalo se 300 zlomků Démokritova díla, především etického a politického. Vedle filosofických disciplín se zabýval matematikou, zejména geometrií, zeměpisem, hudbou i zemědělstvím.

Nové stádium filosofického i vědeckého vývoje začíná spolu se Sókratem. Tento řecký filosof athénskému původu přenesl, jak říká Masaryk, filosofii z nebe na zem. Obrátil filosofii od přírodních věd k humanitním vědám a středem všeho tak učinil člověka. Sókrata následoval jeho žák Platón. Platón byl prvním vyhraněně idealistickým filosofem řeckého myšlení. Jeho filosofie byla převážně humanitní. „Má-li být Platón jenom přibližně charakterizován, pak musíme vyzdvihnout jeho podivuhodnou sílu víry a zápal, jež hovoří z každého slova k duši; tak jak Platón sám chtěl svá učení důsledně a prakticky realizovat, právě tak byly pozdější generace jeho učení povzbuzeny k reformačním pokusům.“¹⁰⁹ Sám Masaryk byl, jak bude později vysvětleno, Platónem velmi ovlivněn.

Po Platónovi je další významnou osobností dějin filosofie Aristotelés. Právě o jeho práci se Masaryk opírá při hledání podstaty filosofie. Aristotelés jako první systematicky

¹⁰⁶ HOLZBACHOVÁ, I. Filozofické a metodologické problémy vědy [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf. Str. 13.

¹⁰⁷ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 213.

¹⁰⁸ SVOBODA, L. *Encyklopedie antiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 1973. Str. 90.

¹⁰⁹ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 215.

uvažoval o vědě a vědění a ve své *Metafyzice* vytvořil první klasifikaci věd. Na rozdíl od Platóna, je Aristotelova filosofie více vědeckou a méně mýtickou. Aristotelés byl autorem mnoha filosofických koncepcí, z nichž některé se v rámci tomistické filosofie zachovaly dodnes. Po Aristotelově smrti jsou pro rozvoj filosofie významné filosofické školy a to Stoikové, Epikurejci, Skeptici, Eklektici a Novopaltónikové.

Při chronologickém postupu se dále dostáváme do středověku. Středověká filosofie nejprve více vycházela z Platóna, později byla ale církví přijata Aristotelova filosofie jako vědecký kánon. Církev „tím rozšířila významné všeobecné vzdělání a připravila pozdější vědecké práce.“¹¹⁰ Filosofie byla ve středověku „služkou“ teologie. Jedinou uznávanou autoritou byla církev, filosofie se rozvíjela jen velmi málo. Za Karla Velikého (742-814) byl ale úpadek vzdělání zabrzděn. „V souvislosti s tím se objevilo jisté kulturní zotavení, kterému se říká katolická renesance a které zachovalo a do určité míry přepracovalo některé prvky antické vzdělanosti.“¹¹¹

Podle Masaryka se ve středověku pěstoval dvojí světový názor. Orgánem mýtu se stala teologie, orgánem vědy pak filosofie. Scholastické vzdělání se šířilo na univerzitách, probudilo zájem o vědu a vědecký pokrok a nastala tak doba reforem. „Mezi prvními se pro žádoucí reformy vydatně zasadila univerzita v Praze. Českou reformací byl podán důkaz, že nejenom jednotlivci, nýbrž celé národy se mohou vymanit ze středověké autority; tím byla prolomena kletba ležící na myslech, a pak následuje jeden národ po druhém a připojuje se k etické a intelektuální reformě.“¹¹²

Novověk je dobou velkého rozvoje věd. Novověká filosofie byla založena na Platónovi i Aristotelovi, požadována byla filosofie poskytující všeobecné vědecké vzdělání. Vyvíjely se jednotlivé vědní obory, nová vědecká filosofie, na kterou byl kladen požadavek exaktnosti. Sklon k mýtu ustupoval přirozenému vývoji speciálních věd. Heslem novověku bylo Descartovo „Cogito ergo sum“. „Filosofie byla zpočátku pod Descartovým vlivem jednostranně budována na matematice a přírodovědě.“¹¹³ Hobbes, Locke, Hume aj. pracovali na filosofii ducha. V souvislosti s novověkou filosofií poukazuje Masaryk na Huma, Kanta, Hegela, Comta, Fechnera, Lotze, Spencera a jiné filosofy. Masaryk

¹¹⁰ Tamtéž, str. 217.

¹¹¹ HOLZBACHOVÁ, I. Filozofické a metodologické problémy vědy [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf. Str. 19.

¹¹² MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (trídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 218.

¹¹³ Tamtéž, str. 220.

neobjasňuje všechny myšlenky těchto filosofů, protože to zkrátka ani není předmětem *Konkrétní logiky*. Poukazuje ale na Hegelovu vývojovou filosofii, kterou považuje za skvělou, i když postrádá psychologickou střízlivost. Dále také na Comtovu snahu o založení světového názoru a na snahu filosofů o vědeckou filosofii.

Masarykův exkurz do historie filosofie pak končí u přítomnosti. Heslem doby je mu všeobecné vědecké vzdělání, domnělý úpadek filosofie vyvrací. „*Naše doba zajisté ve všech oborech pracuje věrně a obětavě na vědeckém světovém názoru*“¹¹⁴ V budoucnu Masaryk očekává vědeckou filosofii, postavenou na konkrétních vědách.

5.9.2 Typické soustavy filosofie

Ve snaze formulovat vlastní názor na podstatu filosofie, opírá se Masaryk o „typické soustavy“ filosofie. Na začátku jeho úvah stojí Aristotelés.

Filosofii jako samostatnou vědu konstituoval již Aristotelés ve svém díle *Metafyzika*. V jeho pojetí je metafyzika vědou o jsoucnu. Masaryk z Aristotelovy *Metafyziky* vycházel, „*akceptoval ji však jen jako podnět. Pocházela z doby, kdy jednotlivé vědy nebyly ještě dostatečně rozvinuty.*“¹¹⁵ Příčiny a principy jsoucna našel navíc Aristotelés v Bohu a tím by tak musela být metafyzika teologií. S tím nemohl Masaryk souhlasit. Přesto si však Aristotelovy *Metafyziky* velice cenil.

Krátce se Masaryk pozastavuje nad Immanuelem Kantem (1724-1804) a jeho pojetím metafyziky, které sepsal ve svém díle *Kritika čistého rozumu* v roce 1781. Právě metafyzika „*má být kritikou čistého rozumu, která by měla ověřovat původ, rozsah a meze lidského poznání.*“¹¹⁶ Masaryk s Kantovým pojetím nesouhlasil. Jeho filosofii označil za „naprosto pochybnou“. Vyčítal mu, že se sám nepokusil o vlastní třídění věd, „*navíc postavil jednotlivé odborné vědy a filosofii ve ,velkou protivu‘, čímž poškodil samu filosofii. Nakonec byl Kant, podle Masaryka, vinen ,věčnou prázdnotou‘ mnohých filosofii pokantovských.*“¹¹⁷

¹¹⁴ Tamtéž, str. 221.

¹¹⁵ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 68.

¹¹⁶ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 191.

¹¹⁷ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 69.

Pozitivní je Masarykovo hodnocení filosofie Francise Bacona. Podle Bacona je filosofie matkou všech věd a jejím úkolem by mělo být poznání jednoty přírody. „*Filosofie nemá být pouhým shrnutím speciálních věd, nýbrž hlavně obecnou axiomatikou, vědou pojednávající o oněch principech, které jsou společné všem speciálním vědám.*“¹¹⁸

Podle Masaryka byl Bacon limitován svoji dobou, protože jednotlivé vědní obory nebyly tehdy ještě dostatečně rozvinuty. O poznání lépe na tom byl o dvě století později August Comte, jehož hierarchie věd již byla v této práci popsána¹¹⁹. Vedle vlastní klasifikace věd, přišel Comte také s novou pozitivní filosofií. Předmětem této nové filosofie pak měly být poznatky všech šesti věd, které zahrnul do své stupnice abstraktních věd¹²⁰. „*Filosofové měli neustále spojovat výsledky odborných studií v jeden celek, specialisté měli práci filosofů kontrolovat. Jednotlivé odborné vědy tak měly být trvale udržovány v živém styku s vědou jako celkem.*“¹²¹

5.9.3 Vliv na Masarykovu filosofii

Masaryk byl ve svých začátcích formován katolicismem. „*Ten pozvolna utichá. Vnitřní Masarykův rozchod s ním je určen a vymezen rokem 1870- vyhlášením papežské neomylnosti. Naprosté setřesení a zbavení se katolictví dokonává až v roce 1877, kdy se seznamuje s anglosaskou puritánkou Garriguovou.*“¹²² V tomto období se formuje Masarykova filosofie jako nástroj pro orientaci v lidských otázkách. Sám Masaryk říká, že největší vliv na něj mělo dílo Platónovo, které studoval již na gymnáziu. Jak na gymnáziu tak také během svého studia na univerzitě se věnoval Platónovi. „*Také téma jeho doktorské disertace na univerzitě ve Vídni znělo ‚Podstata duše u Platóna‘. Sám o sobě ve stáří prohlašoval, že byl a zůstal platonikem.*“¹²³

¹¹⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 193.

¹¹⁹ Viz kapitola Comtova hierarchie věd 5.7.1.2.

¹²⁰ Matematika, astronomie, fyzika, chemie, biologie a sociologie.

¹²¹ OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990. Str. 69.

¹²² PALOÚŠ, R. *Česká zkušenost: příspěvek k dějinám české filosofie: o Komenského škole stáří, o Bolzanově významu v našem duchovním vývoji a o Masarykově filosofickém mládí - se závěrečným odkazem k Patočkově*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. Str. 107.

¹²³ KALENSKÝ, P. Humanista Tomáš G. Masaryk. *PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY* [online]. 2013, X, č. 4 [cit. 2015-03-23]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://paideia.pedf.cuni.cz/download/kalensky.pdf>. Str. 1.

Již během svého pobytu na univerzitě ve Vídni byl Masaryk literárně činný. „*Přednáší ve vídeňském Akademickém spolku, píše programové články pro Moravskou orlici a almanach Zora, pracuje na knižním vydání své habilitační práce o sebevraždě a překládá do němčiny Humův spis Eine Untersuchung über die Prinzipien der Moral*“¹²⁴.¹²⁵

Na Masaryka filosofa mělo tedy vliv vídeňské filosofické prostředí, které bylo herbartovské. Proti Kantovi a proti novokantismu stavělo Huma, Milla, Comta a Spencera. Masaryk si cenil moderních empiristů, Huma a Milla. Huma považoval za velikána filosofie. „*Bez nadsázky lze říci, že David Hume zaujímá v Masarykově filosofii výjimečné a velmi významné místo. Humovým střízlivým a chladným skeptickým rozumem poměřuje Masaryk jak svou vlastní filosofii a mladické sklony k platónismu, tak vztah k náboženství i všechny další vlivy, zejména pak v té době největší filosofickou autoritu- Immanuela Kanta.*“¹²⁶ Svým racionalismem na Masaryka působil Franz Brentano (1838-1917), který v době Masarykových studií působil jako profesor právě na univerzitě ve Vídni. Radim Palouš dokonce píše, že „*teprve současnými vlivy Brentanovými a Millovými stává se Masaryk tím pravým Masarykem.*“¹²⁷ A je to právě vliv Brentana, který probudil v Masarykovi touhu po hledání vědeckých řešení metafyzických problémů. Právě metafyzika byla totiž hlavním Brentanovým tématem. Vedle ní pak za základní disciplínu považoval psychologii, ze které by mělo vycházet veškeré filosofické poznání.

Masarykova první díla byla značně ovlivněna jeho pobytem ve Vídni, psaná byla česky, právě díky vídeňskému vlivu, ale tematicky odlišná od tehdejší české literatury. Tím byla velkým přínosem pro českou společnost.

Jaká tedy je Masarykova filosofie? Je především filosofií humanitní. „*Pro Masaryka byla filosofie především tázáním po nejnaléhavějších vnitřních a posledních věcech člověka, po smyslu životního usilování, po smyslu národních a světových dějin, politiky, po obsahu společenského soužití lidí, po životním významu vědy a umění, vzdělání, celé kultury.*“¹²⁸

¹²⁴ Zkoumání morálních principů, 1751.

¹²⁵ SVOBODA, J. *Masarykův realismus a filosofie pozitivismu* [online]. Olomouc, 2013. [cit. 2015-03-24]. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filosofická fakulta. Katedra filosofie. Vedoucí disertační práce PhDr. Josef Zumr, CSc. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/432193/ff_r/Rigorozni_prace_-_teze.pdf. Str. 113.

¹²⁶ NOVOTNÝ, Z. *Korektiv Masarykovy filosofie*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2011. Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích. Str. 15.

¹²⁷ PALOÚŠ, R. *Česká zkušenost: příspěvek k dějinám české filosofie: o Komenského škole stáří, o Bolzanově významu v našem duchovním vývoji a o Masarykově filosofickém mládí - se závěrečným odkazem k Patočkoví*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. Str. 107.

¹²⁸ NOVÝ, L. *Filosof T. G. Masaryk: Problémové skici*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994, Str. 16.

Jako humanitu označuje Masaryk člověčství nebo člověčenství. Nemůže podle něj existovat bez důsledného úsilí a bez účinnosti. „*Humanitní ideál vyžaduje, abychom soustavně, všude, ve všem a vždy odpírali zlému, vlastní a cizí nehumanitě společnosti a její jejím orgánům osvětným, církevním, politickým, národním – všem. Humanita není sentimentalita, ale práce a opět práce.*“¹²⁹ Humanitní filosofie je Masarykovi filosofií pro člověka, filosofií vystupující proti akademické filosofii.

Masarykova filosofie je filosofie demokratická, neboť mu byla prostředkem proti absolutismu a autoritářství a jak si také později ukážeme, je filosofie vědecká, vystupující proti mýtu.

5.9.4 Předmět filosofie

Ve snaze nalézt předmět filosofie nastiňuje Masaryk několik možností. Bylo by možné, že filosofie vznikla sestavením z více speciálních oborů. Potom by byl její předmět shodný s předměty těchto oborů. Mohla být také totožná s nějakým z vědních oborů a její předmět by tedy byl opět shodný s předmětem tohoto vědního oboru. Filosofie je ale samostatnou vědou, a musí tak mít svůj vlastní předmět.

Podle Masaryka je celý vesmír rozdělen a jednotlivé vědy jej svými předměty poznání plně „pokrývají“. Proto by se mohlo zdát, že na filosofii již žádný předmět nezbyl, ale tak tomu samozřejmě není. Protože filosofii můžeme označit za soubor veškerých věd, je jejím předmětem soubor předmětů jednotlivých věd a tedy celý vesmír. Masaryk doslova píše: „*svět není žádným neuspořádaným chaosem jednotlivin, ale soustavou těchto věcí, která chce být poznávána ve své totalitě a jednotě; vesmír ve svém jednotném členění je předmětem filozofie.*“¹³⁰

Zde se opět dostáváme k problému „lidské nedokonalosti“. Žádný filosof totiž není schopný být odborníkem ve všech speciálních vědách. Na to náš lidský mozek nestačí. Masaryk nabízí řešení, když rozlišuje odborníky „nefilosofické“ a „filosofické“.

Nefilosofickým, tedy „*odborníkem v běžném smyslu slova je ten, kdo věnuje veškerou svou duševní práci a morální sílu výlučně svému oboru. Typem takového badatele*

¹²⁹ MASARYK, T. G. Česká otázka [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013 [19. 3. 2015]. Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/95/21/43/ceska_otazka.pdf . Str. 228

¹³⁰ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 192.

je např. onen učenec, který se celý svůj život zabývá, řekněme, jedním druhem hmyzu, a právě tím obohatí vědu neobyčejně důkladnou anatomii tohoto jednoho zvířátka.“¹³¹

Naproti tomu filosofickým odborníkem je Masarykovi ten, kdo si uvědomuje a studuje logický a věcný vztah svého oboru s příbuznými i vzdálenějšími obory. Studuje tak svůj obor v závislosti na celku světa.

5.9.5 Metafyzika, vědecká filosofie

Podle českého filosofa Josefa Krále (1882-1978) chápe Masaryk pojem filosofie v několika pojetích. „*V nejširším slova smyslu byl by filosofii logicky organisovaný souhrn všech věd.*“¹³² Toto pojetí je nedosažitelným ideálem. Podle Masaryka je shrnutí vědeckých poznatků všech věd úkolem akademie věd. V užším pojetí chápe filosofii jako filosofické disciplíny a v nejužším pojetí je mu pak filosofie metafyzikou.

Pokud z disciplín, které jsou považovány za filosofické, vyloučíme všechny ty, které jsou samostatnými vědami¹³³, zbývá nám jako filosofie pouze jedna věda a tou je metafyzika¹³⁴. „*Masaryk sám praví, že metafysiky jako školské filosofie a scholastiky se varoval. Ale přece byl nucen zabývat se problémy označovanými obvykle za metafyzické.*“¹³⁵

Při hledání náplně Masarykovy metafyziky se musíme opět vrátit k abstraktním, konkrétním a praktickým vědám a připomenout si, že abstraktní vědy slouží k poznání zákonů, konkrétní k poznání jednotlivin, praktické k poznání účelu. Podle něj totiž „*poznání zákonů, tj. teoretický výklad světa, nemá tvořit základní složku filosofie; hlavním jejím předmětem má být poznání jednotlivin a účelů.*“¹³⁶ Protože jsou ale teoretické vědy a poznání obecných zákonů hlavním prostředkem vědeckého poznání, vyplývá z této úvahy, že metafyzika nemůže podávat vědecký výklad světa, nemůže být vědeckou. Tuto úvahu přejal Masaryk od Comta. Na rozdíl od něj ale odmítá předpoklad existence nejobecnějších

¹³¹ Tamtéž.

¹³² KRÁL, J. *Masaryk filosof a sociolog*. V Praze: nákladem Slovanského ústavu, 1931. Str. 3.

¹³³ Například jazykověda, estetika.

¹³⁴ V Hovorech s T. G. M. Masaryk poukazuje na to, že nemá rád označení metafyzika. Podle něj v tomto názvu lidé vidí nějaké hluboké vědomosti, zatímco je metafyzika obsahově chudá. Upřednostňoval pojem filosofie.

¹³⁵ KRÁL, J. *Masaryk filosof a sociolog*. V Praze: nákladem Slovanského ústavu, 1931. Str. 9.

¹³⁶ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 81.

zákonů sloužících pro výklad celého světa. „Z toho plyne jediný závěr: filosofie nemůže podat vědecký kauzální výklad celku, nemůže být soustavou nejobecnějších zákonitostí světa, přinejmenším je to snaha předčasná.“¹³⁷.

Hlavním předmětem filosofie má být poznání jednotlivin a účelů. S pomocí konkrétních a praktických věd tak Masaryk podává předmět metafyziky. Podle něj jde v metafyzice o poznání jednotlivin a jejich účelu. Tím, že upřednostňuje hledání účelu, vytváří z filosofie vědu o účelném uspořádání světa. Filosofie se tak stává teleologií.

O praktických vědách zde byla zatím jen malá zmínka, proto je na tomto místě více než vhodné krátké doplnění. Jak již bylo napsáno, předmětem praktických věd je účel, od teoretických věd se tak praktické odlišují, protože o účelu nerozhoduje rozum, nýbrž cit. V Masarykově klasifikaci (Schéma 1) „sedmi hlavním oborům vědění odpovídá přirozeně sedm hlavních oborů jednání, a proto se dají uvnitř těchto oborů rozlišovat různé praktické disciplíny.“¹³⁸ Došli jsme k závěru, že filosofie se stává vědou o účelném uspořádání. Proto nás na tomto místě bude zajímat praktická věda o životních účelech a tou je etika.

Stejně tak, jako má psychologie své zvláštní místo mezi teoretickými vědami, má etika zvláštní místo ve vědách praktických. Poučuje nás „jak s ohledem na vesmír a vůči němu máme utvrzovat svou osobnost, a má nás informovat o tom, jak má žít člověk s člověkem.“¹³⁹ Postavení člověka ve světě, jeho uvědomění si svého místa ve světě a odtud následné položení si otázky „proč“, jsou důvody toho zvláštního postavení etiky. Podle Masaryka musí etika čerpat z teoretických i praktických věd.

Zpět k filosofii. Z předchozího výkladu je jasné, že je to právě etika jakožto praktická filosofie, nauka o účelech, kterou Masaryk považuje za jádro filosofie.

„Všechny Masarykovy úvahy o vědeckosti filosofie tak ústí v závěru, že filosofie nemůže být racionálním výkladem světa a společnosti. Když Masaryk spojuje filosofii s vědami (filosofie ‚ve vědách‘), ztrácí filosofie svůj specifický předmět a nepodává řešení světonázorových otázek. Když Masarykova filosofie nalézá svůj specifický předmět

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (trídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 173.

¹³⁹ Tamtéž, str. 174.

je ‚metafysikou‘, ‚teleologií‘, ‚etikou‘), pak zase ztrácí kontakt s vědami a přestává být vědeckou.“¹⁴⁰

5.9.6 Definice filosofie

Definic filosofie můžeme najít celou řadu. Platón ve své *Ústavě* uvádí, že „*filosofové jsou lidé schopni chápat to, co jest ustavičně v týchž vztazích neproměnné*“¹⁴¹ a filosofie je pak láska k moudrosti, René Descartes chápal slovo filosofie jako snahu o moudrost, Thomas Hobbes zase tvrdil, že „*filozofie je racionální poznání účinků či jevů z jejich příčin a naopak možných působících důvodů z jejich účinku*“¹⁴². Podle některých filosofie zpracovává látku, kterou jí nabízejí speciální vědy. Odborníci ji zase pokládají za druh vědecké propedeutiky.

I přesto, že definic filosofie najdeme mnoho, všímá si Masaryk základního učení, které mají všechny, a z toho pak vyvozuje definici vlastní. Filosofie je pro něj jednotným světovým názorem, lidskou všemohoucností. „*Člověk od přirozenosti baží po vševědounosti. Každý, kdo začíná přemýšlet o světě a o sobě, nemá dříve klidu, dokud se mu pokud možno nepodařilo všechno vysvětlit, a všechno vysvětlit v jednom a téže duchu. To právě znamená jednotný světový názor: chceme pokud možno všechno pochopit a všechno vyložit podle jednotné metody.*“¹⁴³

Masaryk odmítá definici filosofie jako souboru věd. Podle něj totiž není filosofie vědou formální, která je závislá na ostatních vědách, ale vědou neformální, která sama o sobě je vědeckým poznáním.

5.9.7 Mýtus a věda

Pro pochopení Masarykovy filosofie je velmi důležitá poslední kapitola v *Konkrétní logice*, která se zabývá vědou a náboženstvím, filosofií a teologií.

¹⁴⁰ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 84.

¹⁴¹ PLATÓN. *Ústava*. 3., opr. vyd. Překlad František Novotný, Emanuel Peroutka. Praha: OIKOYMENH, 2001. Knihovna antické tradice. Str. 180.

¹⁴² ANZENBACHER, A. *Úvod do filosofie*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál, 2004. Str. 30

¹⁴³ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 197.

Masaryk vycházel z tvrzení, podle kterého existuje pouze jedna pravda, čili je buď pravdivé náboženství, nebo věda. On sám jako pravdivou považoval vědu. Jaké kroky a argumenty jej k tomu vedou? Zdrojem poznání v teologii jsou zjevení, ve vědě jsou to zkušenosti a rozum. Náboženství se vytváří po tisíce let, stává se tradičním, obecným konsensem, opírajícím se o autoritu. Věda se opírá o svobodné bádání, „*vědeckost jako věc nová je individuální, rodí se z osobního nadání a z osobní zkušenosti.*“¹⁴⁴ Teologie je zaměřena na praktický život, věda na teoretický výklad života.

Všechna filosofická díla jsou svým způsobem odrazem své doby. Ani Masarykova *Konkrétní logika* nebyla výjimkou. „*Osmdesátá léta 19. století, jsou přece jen vyznačena dogmatickou, státem využívanou vírou v Boha, vírou často i vědci používanou pro její popularitu a tradičnost...V tomto smyslu je Masarykova Konkrétní logika reakcí na společenské mínění své doby*“¹⁴⁵

Jeho filosofie byla chápána jako vědecká, racionalistická, jako „*zbraň proti záplavě iracionalismu a mystiky, proti ‚mýtům‘, proti zkosnatělým formám církevního náboženství.*“¹⁴⁶

Mezi mýtem a vědou existuje antagonismus¹⁴⁷. Člověk má ale sklony jak k mýtu, tak k vědě. Zde Masaryk odkazuje na člověka v jeho prvním stupni myšlení. První člověk musel stejně jako my řešit mnoho životních situací a odpovídat si na nejrůznější otázky. I první člověk hledal odpovědi o existenci světa a i on musel mít své teorie, svou primitivní filosofii. Tato primitivní filosofie je podle Masaryka dána snahou člověka personifikovat jevy, které jej obklopují, a je filosofií mýtickou. Mýtická filosofie se vyvíjela spolu s člověkem a jeho rozvojem a zkušenostmi. „*Duchovní vývoj jednotlivce i společnosti je právě v tom, že se povlovně opouští lehkověrný mýtus a přijímá se poznání kritické. Mýtickost ustupuje vědě, ale ve vědě zůstávají zbytky mýtu a tvoří se i mýty nové.*“¹⁴⁸ Mýtus a věda se tak prostupují, prolínají se. Spor mezi vědou a mýtem je hlavním zákonem vývoje lidského ducha.

¹⁴⁴ ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. Str. 162.

¹⁴⁵ PALOÚŠ, R. *Česká zkušenost: příspěvek k dějinám české filosofie: o Komenského škole stáří, o Bolzanově významu v našem duchovním vývoji a o Masarykově filosofickém mládí - se závěrečným odkazem k Patočkoví*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. Str. 129.

¹⁴⁶ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 79.

¹⁴⁷ Antagonismus ve filosofii označuje nesmiřitelný rozpor.

¹⁴⁸ ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. Str. 161-162.

5.9.7.1 Vztah teologie a filosofie

Teologii označuje Masaryk jako orgán mýtu, filosofii jako orgán vědy. Tím je jasné, že i mezi teologií a filosofií existuje antagonismus, který je trvalý. „*Evropská společnost se zorganizovala na základě názorů, které středověká církev uvedla v obecnou platnost s tak velkou důsledností. Tyto názory jsou z větší části systémy Platóna a Aristotela, které církev recipovala...*“¹⁴⁹ Logicky přitom musí platit, že čím je starší filosofické myšlení, tím větší je míra mytičnosti. Proto jsou tyto obnovené antické systémy mýtické. Následovala renesance a s ní rozvoj exaktních věd. Tato skutečnost pak znamenala větší rozpor mezi vědou a mýtem. Objevily se sice pokusy o vytvoření exaktní filosofie, čímž by byl mýtus zcela potlačen, ovšem byly to pouze pokusy. Proto je filosofie dnes v mnohém mýtickou. Tuto skutečnost Masaryk zajímavě shrnuje takto: „*Tak se pak náš celkový intelektuální stav projevuje jako svérázné míšení mýtu a vědy: napravo středověká filosofie, nalevo moderní vědy, ve středu pokusy moderní filosofie- na obou koncích zprostředkující strany: pravice a střed mají většinu, ale pluk již de facto vede levice.*“¹⁵⁰

Masaryk věřil, že v budoucnu bude mýtus překonán. Věřil, že neustále se zdokonalující se lidský rozum společně s novými vědeckými poznatky by mohl mýtus zcela vytlačit z chápání světa. Tato Masarykova víra v budoucnost moderních věd vycházela ze samé podstaty jeho filosofického ducha.

5.9.8 Filosofie jako osobní přesvědčení

Z předchozích úvah plyne, že Masarykovi byla filosofie filosofií pro život, filosofií pro člověka. To tedy znamená, že měla uspokojit nejen jeho rozum, ale také cit. „*Musí tedy být jistým prožitkem, osobním přesvědčením (nikoli neosobní a racionální soustavou), citovým vztahem člověka ke světu a k ostatním lidem.*“¹⁵¹ V tomto ohledu nepřichází Masaryk s ničím novým, protože jeho stanovisko filosofie jako osobního přesvědčení člověka bylo v tehdejší filosofii častým. V této souvislosti bylo také řešeno několik otázek. První z nich, zda je předmětem filosofie objektivní svět nebo svět člověka. Zde se Masaryk

¹⁴⁹ MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001. Str. 211.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta. Str. 90.

přiklání k subjektivismu. Předmětem je mu tedy svět člověka. Subjektivní je mu také filosofické poznání a zajímá jej otázka, jak člověk prožívá svět.

V otázkách gnoseologie se Masaryk zajímá o její účinek na člověka a jeho morálku. „*Nejde tak ani o její poznávací hodnotu a pravdivost, jako spíše o to, aby byla upřímně vyznávaným přesvědčením, v souladu s jednáním.*“¹⁵²

Filosofie je osobním přesvědčením, což znamená, že má každý člověk svoji vlastní filosofii. Proto není možné, aby byla filosofie objektivní věda, pravdivé poznání závazné pro všechny.

¹⁵² Tamtéž, str. 92.

6 Závěr

Za vznikem mojí diplomové práce stála snaha objasnit, jaké místo zaujímá filosofie v Masarykově *Konkrétní logice* a čím vlastně pro Masaryka filosofie je. Už z tohoto je více než jasné, že Masarykova *Konkrétní logika* byla pro tuto práci stěžejním dílem. Bylo tedy důležité seznámit se nejprve s jeho vznikem a okolnostmi vzniku a také s pozdějšími revizemi tohoto díla. Masarykovi byla *Konkrétní logika* celoživotním dílem, po celý svůj život se k ní vracel a pracoval na novějších vydáních, což jen ukazuje na jeho neustálý myšlenkový vývoj.

Diplomová práce dále vysvětluje základní principy, se kterými Masaryk při své klasifikaci věd pracovat. Jde především o obecnou definici vědy a o jeho dělení věd. Masaryk rozděluje vědy na praktické a teoretické. Zde se opírá o Aristotela a jeho dělení věd na vědy o jednání, vědy o tvoření a vědy teoretické. Praktické vědy jsou mu vědami účelovými, zatímco teoretické vědy hledají obecně platné pravdy. Významné je další dělení teoretických věd na abstraktní a konkrétní vědy. Konkrétní vědy nás seznamují s jednotlivinami, abstraktní pak se zákony ovlivňující právě tyto jednotliviny.

Dalším důležitým bodem, na který je třeba poukázat, jsou kategorie věcí. Masaryk totiž, ač vycházel z Milla a Comta, nevytváří svoji klasifikaci pouhým řazením již známých věd. Z pěti hlavních kategorií pak vzniká sedm vědních oborů. Již v této klasifikaci můžeme vidět, jaké je místo filosofie mezi ostatními vědami. Ta totiž není nějak zvlášť od ostatních věd oddělena, ale jakožto *scientia generalis*, stojí nad ostatními vědami.

Ve své diplomové práci jsem dále krátce zhodnotila a popsala jednotlivé vědy a jejich vzájemné vazby, protože to považuji za nutné pro pochopení celé klasifikace.

Pokud bych měla připojit vlastní náhled na Masarykovu klasifikaci, v první řadě oceňuji, že při její tvorbě vycházel z jednotlivých filosofických kategorií, jako jeho předchůdci. Zároveň si však také tyto kategorie dokázal upravit podle vlastní filosofické představy. Masaryk tedy neopakoval práci někoho jiného a přitom si z práce svých předchůdců dokázal „něco vzít“.

V dnešní době není Masarykova klasifikace a třídění věd aktuální. Díky neustálému rozvoji věd ani nemůže být. To lze ukázat na fyzice. Například mechanika je v Masarykově pojetí samostatná věda, velmi blízká fyzice a spojující ji s matematikou. Dnes je mechanika považována za součást fyziky, za jeden z jejích podoborů. Masaryk považuje za hlavní

metodu fyziky experiment, tak je tomu i dnes. Experimentální fyzika, která v podstatě ověřuje výroky fyziky teoretické, by dnes spolu s aplikovanou fyzikou mohla nahradit Masarykovo pojetí praktické fyziky. Podle používaných metod pak dnes dělíme fyziku na teoretickou, experimentální, numerickou a aplikovanou. S rozvojem fyziky se také samozřejmě rozrostl počet jejích oborů. Vedle již zmiňované mechaniky je to termika, molekulová fyzika, fyzika elektromagnetismu, optika, fyzika kondenzovaných látek, jaderná a atomová fyzika a astrofyzika. Tyto obory pak mají nesčetné množství dalších dílčích podoborů, které se neustále rozvíjejí a přibývají další a další.

Masaryk napsal své přepracované vydání *Konkrétní logiky* v roce 1887. V roce 1905 přišel Albert Einstein (1879-1955) se svojí *Speciální teorií relativity* a obrátil tak celý vědecký svět naruby. Věda má své důležité místo v lidském životě už právě proto, že se neustále rozvíjí. Tento fakt myslím dostatečně ukazuje, že Masarykova klasifikace nemůže být aktuální. Neustále se měnící vědu nelze nikdy zcela postihnout. Toho je si vědom i sám Masaryk, když poukazuje na fakt, že není v lidských silách být odborníkem na všechno. To ovšem nic nemění na tom, že je Masarykova klasifikace propracovaným a ve své době jistě významným dílem.

Vědy ve stupnici řadí Masaryk za sebe dle jejich důležitosti. Proto na prvním místě stojí matematika, jakožto nejdokonalejší věda. S jednotlivými vědami je třeba se blíže seznámit, abychom dostali úplný obraz Masarykovy soustavy. Stejně jako Masaryk jsem i já v této práci uvedla, čím se daná věda zabývá, jaká je její metoda a vztah k ostatním vědám.

Za odborníka se Masaryk považoval v psychologii a sociologii. Proto jsou tyto vědy propracovány ve větší míře. Při výkladu sociologie jsem považovala za vhodné, zařadit do diplomové práce kapitolu věnující se Augustu Comtovi. Masaryk s Comtovy hierarchie věd vycházel a sám ji označil jako „geniální čin“. Proto v této práci nesmí chybět. Uvedena je také novější klasifikace sociologie, tak jak ji Masaryk publikoval v Rukověti sociologie v roce 1900-1901.

Následují vědy stojící mimo stupnici, z nichž největší význam má logika a to především logika konkrétní, jakožto věda o metodě a metodologii. Je to právě konkrétní logika, která pak určuje filosofickou hodnotu jednotlivých věd.

Po vědách stojících mimo stupnici již konečně následuje sama filosofie. Uveden je zde krátký nástin historie filosofie, stejně tak jako některé typické soustavy filosofie, o které se Masaryk opíral ve snaze ujasnit si názor na podstatu filosofie.

Pokud jsem si na začátku práce stanovila cíl, objasnit jaké místo má filosofie v Masarykově *Konkrétní logice* je to tedy místo specifické. Filosofie není zařazena mezi jednotlivé vědy v soustavě, ale jakožto věda obecná stojí nad ostatními vědami. Pro Masaryka je filosofie jednotným světovým názorem a lidskou všemohoucností. Jako její předmět pak vymezuje celý vesmír.

Vyloučením všech samostatných věd, které považujeme za filosofické, nám pak zůstává pouze jedna a tou je metafyzika. Metafyzika je Masarykovi vědou o poznání jednotlivin a účelů a tím se tak stává teleologií. Jádrem filosofie je mu pak etika, jakožto praktická filosofie a nauka o účelech.

Masaryk byl dlouholetým profesorem filosofie a snad každá z jeho prací je nějakým způsobem s filosofií spjatá. Od devadesátých let 19. století označuje sám Masaryk svůj světový názor jako humanitní, svoji filosofii jako filosofii pro člověka. Nesmíme ale zapomenout, že filosofie také vystupuje proti mýtu.

„Skutečné filozofické vědy jsou jenom dvě: logika s noetikou - a metafyzika. Filozofie - tím slovem se rozumí jednak jakási moudrost, hlubší jakési poznání a vědění, a za druhé celkový názor na svět i na život. Pro mne je filozofie, míním filozofie vědecká, pokus o celkový názor na svět, imlicite na ducha; měla by být úhrnem všeho vědění, syntézou všech věd...“¹⁵³

¹⁵³ ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. Str. 152.

7 Prameny a literatura

ANZENBACHER, A. *Úvod do filosofie*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál, 2004, 377 s. ISBN 80-7178-804-X.

ARISTOTELÉS. *Metafyzika*. 2. vyd. Překlad Antonín Kříž. Praha: Rezek, 2003, 579 s. ISBN 80-860-27-19-8.

ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, 588 s. ISBN 80-202-0170-X.

DOLEŽAL, J. *80 let T. G. Masaryka*, Státní nakladatelství v Praze, 1929. 197 s.

FAJFR, F. *Masaryk a Comte*. Okresní sbor osvětový ve Kdyni, 1925. 97 s.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 231 s. ISBN 80-7178-749-3.

KELLER, J. *Dějiny klasické sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 529 s. Studijní texty (Slon), 32. sv. ISBN 8086429342.

KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 204 s. Studijní texty (Slon), 2. sv. ISBN 9788086429397.

KRÁL, J. *Masaryk filosof a sociolog*. V Praze: nákladem Slovanského ústavu, 1931. 23 s.

MASARYK, T. G. *Cesta demokracie. II, Projevy, články, rozhovory 1921-1923*. 4. vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2007, 572 s. ISBN 978-80-86142-25-8.

MASARYK, T. G. *Ideály humanitní: Problém malého národa; Demokracie v politice*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1990, 127 s. ISBN 80-7023-036-3.

MASARYK, T. G. *O studiu děl básnických*. 2. vyd. Praha: G. Voleský, 1926, 54 s.

MASARYK, T. G. *Otázka sociální: základy marxismu, filosofické a sociologické*. 6. čes. vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000, 283 s. ISBN 8086142094.

MASARYK, T. G. *Počet pravděpodobnosti a Humova skepse: za historický úvod v teorii indukce*. Praha: J. Otto, 1883, 45 s.

MASARYK, T. G. *Pokus o konkrétní logiku: (třídění a soustava věd)*. 1. české vyd. Editor Jindřich Srovnal. Překlad Karel Berka. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001, 261 s. ISBN 80-86495-05-1.

MASARYK, T. G. *Přednášky a studie z let 1882-1884: (Hume - Pascal - Buckle - O studiu děl básnických)*. 1. vyd. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1998, 182 s. ISBN 80-86142-04-3.

MASARYK, T. *Základové konkrétné logiky: (třídění a soustava věd)*. Praha: Bursík a Kohout, 1885, 200 s.

MASARYK, T. G. *Základové konkrétné logiky: (třídění a soustava věd)*. 2. (české) vyd. Editor Jiří Olšovský. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2001, 205 s. ISBN 80-86495-04-3.

NEJEDLÝ, Z. *T. G. Masaryk. Melantrich*, 1931. 403 s.

NOVÁK, J. *On Masaryk: texts in English and German*. Amsterdam: Rodopi, 1988, 398 s. Studien zur österreichischen Philosophie. ISBN 90-6203-979-0.

NOVOTNÝ, Z. *Korektiv Masarykovy filosofie*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2011, 178 s. Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích. ISBN 978-80-7007-349-0.

NOVÝ, L. *Filosof T. G. Masaryk: Problémové skici*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1994, 156 s. ISBN 80-85765-35-7.

NOVÝ, L. *Filosofie T. G. Masaryka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, 129 s. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta.

OLŠOVSKÝ, J. *Masarykova praktická filosofie: Sborník z přednáškového cyklu Masarykovy společnosti*. 1. vyd. Praha: Masarykova společnost, 1993, 106 s.

OPAT, J. *Filozof a politik T. G. Masaryk, 1882-1893: příspěvek k životopisu*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1990, 469 s. ISBN 80-702-3044-4.

PALOUŠ, R. *Česká zkušenost: příspěvek k dějinám české filosofie: o Komenského škole stáří, o Bolzanově významu v našem duchovním vývoji a o Masarykově filosofickém mládí - se závěrečným odkazem k Patočkoví*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994, 176 s. ISBN 80-200-0494-7.

PLATÓN. *Ústava*. 3., opr. vyd. Překlad František Novotný, Emanuel Peroutka. Praha: OIKOYMENH, 2001, 359 s. Knihovna antické tradice. ISBN 80-7298-024-6.

STÖRIG, H. J. *Malé dějiny filosofie*. 7., přeprac. a rozš. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 630 s. ISBN 80-7192-500-4.

SVOBODA, L. *Encyklopedie antiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 1973, 741 s.

COMTE, A. a H. MARTINEAU. *The positive philosophy of Auguste Comte* [online]. 1. vyd. London: J. Chapman, 1853, 445 s. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.archive.org/details/positivephiloso01martgoog>.

HOLZBACHOVÁ, I. *Filozofické a metodologické problémy vědy* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 104 s. [cit. 2015-04-11]. ISBN 80-210-1470-9. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/fil/texty/filosofie_vedy.pdf

KALENSKÝ, P. Humanista Tomáš G. Masaryk. *PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERZITY* [online]. 2013, X, č. 4 [cit. 2015-03-23]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://paideia.pedf.cuni.cz/download/kalensky.pdf>.

MASARYK, T. G. *Česká otázka* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013 [19. 3. 2015]. 254 s. Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/95/21/43/ceska_otazka.pdf.

MASARYK, T. G. Ke klasifikaci věd. *Česká mysl: Orgán Filosofické jednoty v Praze* [online]. 1902 [cit. 2015-2-21]. ISSN 1211-0442. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/archives/mysl-3/MASARYK1.htm>

MILL, J. S. *A system of logic ratiocinative and inductive: being a connected view of the principles of evidence and the methods of scientific investigation*. New York: Harper & Brothers, Publishers, [online] 1882 [cit. 2015-2-25], 541 s. Dostupné z: http://www.gutenberg.org/files/27942/27942-pdf.pdf?session_id=a410ac9aaeb3af6e6d066195d20c1ac7e4c697f9

NOVÝ, L. Masaryk jako sociolog. *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review* [online]. 1968 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41127673?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21106420096343>

PETRUSEK, M. Masaryk mezi svými sociologickými současníky (k 75. výročí úmrtí). *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 48 (4) [online]. 2012. [cit. 2015-03-01]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/7811/1/35b9c62e88ebc2e09c02ae1e993145bd4861e6ac_799_802.pdf

SVOBODA, J. *Masarykův realismus a filosofie pozitivismu* [online]. Olomouc, 2013. 174 s. [cit. 2015-03-24]. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filosofická fakulta. Katedra filosofie. Vedoucí disertační práce PhDr. Josef Zumr, CSc. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/432193/ff_r/Rigorozni_prace_-_teze.pdf.

ŠKOLA, J. Czech Sociology. *American Journal of Sociology* [online]. 1922 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2764647?seq=1#page_scan_tab_contents

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Helena Balcarová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Zdeněk Novotný, CSc.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Místo filosofie v Masarykově Konkrétní logice
Název v angličtině:	Place of philosophy in Masaryk's Concrete Logic
Anotace práce:	Práce objasňuje, jaké místo zaujímá filosofie v Masarykově Konkrétní logice. Popisuje Masarykovu klasifikaci a třídění věd, soustavu věd a jednotlivé vědy, včetně vztahů mezi nimi. Další část práce je zaměřena na Masarykovu filosofii, její místo v soustavě věd, její předmět a definici.
Klíčová slova:	T. G. Masaryk, Konkrétní logika, Klasifikace a třídění věd, Soustava věd, Filosofie, Metafyzika
Anotace v angličtině:	This thesis explains a place of philosophy in Masaryk's Concrete Logic. Describes Masaryk's Classification and sorting of sciences, System of sciences and individual sciences, including relationships between them. Next part of a thesis is focused on Masaryk's philosophy, the subject and definition.
Klíčová slova v angličtině:	T. G. Masaryk, Concrete Logic, Classification and sorting of sciences, Systém of sciences, Philosophy, Metaphysics
Rozsah práce:	67 stran
Jazyk práce:	Český